



REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO,
DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE**

Kotnikova ulica 28, 1000 Ljubljana

T: 01 369 77 00

F: 01 369 78 32

E: gp.mddsz@gov.si

www.mddsz.gov.si

POSODOBITEV
PROGRAMA ZA OTROKE IN MLADINO
2006-2016

za obdobje
2013-2016

Ljubljana, 2013

KAZALO

I. Izhodišča in podlage za delovanje	3
II. Osnovna načela	6
III. Programska področja	8
1. Zdravstvena politika	8
2. Družinska politika	13
3. Vzgojno-izobraževalna politika	14
4. Socialna zaščita	16
5. Politika posebne družbene skrbi	18
6. Politika zaščite pred zanemarjanjem, nasiljem in zlorabo	23
7. Politika zaščite pred drogami	25
8. Politika prostočasnih aktivnosti	28
9. Prostorska politika	30
10. Kulturna politika	31
11. Participacija otrok in mladine	34
IV. Mednarodno sodelovanje	35
V. Uresničevanje in spremljanje izvajanja POM	37
Uresničevanje in spremljanje doseganja ciljev	37
Posodobitev ciljev 2013-2016	37
Finančne posledice	37

Priloga 1:

Analiza stanja – kratek pregled trendov

Priloga 2:

Povzetek priporočil Odbora za otrokove pravice na podlagi tretjega in četrtega periodičnega poročila Republike Slovenije (2010)

I. poglavje: IZHODIŠČA IN PODLAGE ZA DELOVANJE

A. Izhodišča

Namen Programa za otroke in mladino 2006-2016 (v nadaljevanju: POM), ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela 05. oktobra 2006, je bil s široko družbeno razpravo, ki je vključevala ključne nosilce/nosilke, opredelila vizijo prihodnosti slovenskih otrok in mladine ter oblikovala usmeritve in ukrepe za njeno uresničitev. Vlada Republike Slovenije se zaveda, da država, ki ne poskrbi za svoje otroke in mladino, nima prihodnosti. Zato je ta posodobljeni dokument po šestih letih uveljavitve odraz skrbi za mlado generacijo ob upoštevanju sedanjih družbeno gospodarskih razmer, s ciljem povečati blaginjo in dostopnost do dobrin in storitev za vse otroke v Republiki Sloveniji.

Na posebnem zasedanju generalne skupščine OZN maja 2002 so državniki/državnice in predstavniki/predstavnice vlad sprejeli dokument »Svet po meri otrok«, ki vključuje Deklaracijo, Poročilo o napredku ter Akcijski načrt (Program aktivnosti) za zaščito in razvoj otrok ter mladine v 21. stoletju. S sprejetjem dokumenta se posamezne vlade obvezujejo k uresničitvi nedokončanih ciljev, zastavljenih na prvem državniškem vrhu ter njihovi dopolnitvi z novimi. Obe deklaraciji, akcijska načrta ter Konvencija o otrokovih pravicah ter izbirni protokoli so dobra podlaga za izdelavo kakovostnih nacionalnih razvojnih programov. Prav tako so podlaga tudi priporočila oziroma sklepne ugotovitve Odbora Združenih narodov za otrokove pravice po Konvenciji o otrokovih pravicah, ki jih Odbor za otrokove pravice predlaga državi pogodbenici vsaki dve leti oziroma vsakih pet let. Seveda pa naj bi bili programi v posamezni državi prilagojeni njenim posebnim značilnostim in naj bi pri tem upoštevali razpoložljive finančne vire, različne družbene in politične razmere ter različno kulturno, versko in socialno tradicijo. Postavljeni cilji bi morali biti uresničljivi in merljivi ter vključeni v zakone in druge pravne dokumente, upravno prakso kot tudi nacionalne in lokalne politike in programe.

V Sloveniji do priprave takšnega nacionalnega razvojnega programa v devetdesetih letih prejšnjega stoletja ni prišlo, saj je priprava sovpadla s procesi osamosvojitve in ustanovitve nove države, v katerih so imela prednost druga razvojna področja in teme. Priprava POM sega nekaj let nazaj, ko je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju: MDDSZ) namensko naročalo posamezne raziskovalne naloge in ekspertize z namenom, da pridobi ustrezne strokovne podlage posameznih področij. Dokument je bil prvič vključen v program dela ministrstva za leti 2003 in 2004, s čimer je Vlada Republike Slovenije za strokovno koordinacijo projekta zadožila MDDSZ, Svet za otroke in Slovenski odbor za Unicef. Tedanji predsednik vlade je imenoval skupino strokovnjakov/strokovnjakov, ki mu je septembra 2003 predložila prvo dispozicijo dokumenta. Z dispozicijo so bila določena osnovna programska področja nacionalnega programa. Za vsako od njih je bila oblikovana skupina treh do petih strokovnjakov/strokovnjakinj, ki je pripravila osnutek besedila za svoje področje. O posameznih poglavjih so tekale strokovne diskusije z namenom, da bi v razprave zajeli čim širši krog ekspertov/ekspertinj s posameznih področij. Nosilci so bili zadoženi, da si sami izberejo referenčno skupino (predlagana je bila skupina 10 do 15 strokovnjakov/strokovnjakinj), s katerimi prečistijo predlagano gradivo in pripravijo predlog končnega besedila poglavja, predlagajo nosilce/nosilke in časovne okvire uresničevanja razvojnih smernic. Ker pa je bilo osnovnega teksta občutno preveč (več kot 200 strani), smo za vsako programsko področje izluščili prioritete in jih operacionalizirali v cilje in strategije za njihovo uresničevanje. V letu 2004 je bil za vsako od teh področij na MDDSZ organiziran sestanek, na katerem je osnutke besedil prvič komentiral krog strokovnjakov/strokovnjakinj in predstavnikov/predstavnice ministrstev. Temeljno besedilo je bilo dopolnjeno s posredovanimi sektorskimi pripombami in predlogi dopolnitev, ki pa so se v posameznih poglavjih še razhajala. Pripravljavec dokumenta, MDDSZ, je z vidika svojih pristojnosti omejen, in ima vlogo koordinatorja, zato je usklajevanje in iskanje konsenza posameznih programskih področij predalo resornim organom.

Vsebinsko so v dokument vključena vsa pomembna področja življenja otrok, še posebej tista, kjer se zaznavajo nerešeni ali novi problemi, s katerimi se otroci in mladi soočajo v sodobni družbi. Program vključuje kvalitativne in kvantitativne cilje, ki se dopolnjujejo, kot tudi razvojne usmeritve in aktivnosti, ki so bistvenega pomena za uresničevanje zastavljenih ciljev. Ker kot pripravljavci ne želimo, da bi

program ostal na deklarativni ravni, se v posameznih poglavjih skušamo dotakniti normativne, upravno-sistemske in programske ravni ter konkretnega uresničevanja otrokovih pravic v praksi. Pri tem se prednostno osredotočamo na tiste usmeritve in aktivnosti, ki pomenijo spremembe, dopolnitve ali nove rešitve v že rednih aktivnostih državnih in drugih služb na področju skrbi za otroke. Da bo do konkretizacije programa zares prišlo, bodo programu kot njegov sestavni del sledili akcijski načrti posameznih ministrstev z navedbo odgovornih nosilcev, načina in dinamike izvedbe posameznih nalog, oceno potrebnih finančnih sredstev za njihovo uresničevanje ter poročila o uresničevanju razvojnega programa. Vsako od programskih področij predstavlja cilje in strategije za uresničevanje ciljev. Postavlja pa tudi glavne razvojne izzive, povezane s položajem otrok in mladine v Republiki Sloveniji, ugotavlja raven razvitosti posameznih integralnih programskih področij, s katerimi Slovenija vstopa v razvejano evropsko integracijo ter ne nazadnje opredeljuje osnovne strateške cilje za izboljšanje položaja otrok in mladine do leta 2016.

POM je po sprejetju Resolucije o temeljih oblikovanja družinske politike (1993) prvi dokument, ki zapolnjuje vrzel na področju integracije subjekta otroka, mladine in družine kot celote. Njegovo izvajanje je lahko uspešno le, če poteka v čim širšem aktivnem sodelovanju različnih družbenih akterjev/akterk in če vsaj na ravni elementarnih opredelitev stremi k doseganju čim širšega konsenza in povezovanja ključnih institucij. Sprejetje dopolnjenega strateškega dokumenta mora vzpostaviti jasno zavezo odgovornih nosilcev/nosilk za njegovo uresničevanje in mora biti osnova za oblikovanje posameznih reform in politik. Človeški kapital je namreč pogoj za ukvarjanje z izzivi prihodnosti v gospodarsko nestabilnih razmerah.

Slovenija kot polnopravna članica Evropske unije sledi postopnemu vključevanju mednarodno dogovorjenega cilja razvitih držav za povečanje sredstev za razvojno pomoč, s posebnim poudarkom na blaginji otrok. Na področju humanitarne in postkonfliktne pomoči namenja posebno pozornost zmanjšanju revščine in lakote ter pomoči otrokom v postkonfliktnih razmerah. Posebej se tudi prizadeva za implementacijo ciljev tisočletja, vključenih v Ustavni listini Združenih narodov, ki so temeljno vodilo zaščite otrok, kot tudi za spoštovanje človekovih pravic, človekovega dostojanstva in enakih možnosti.

Vir: Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju.

Republika Slovenija želi s POM uresničiti svoje obveznosti do mlade generacije. Za uspešnost POM je odločilnega pomena, da način njegove priprave in izvajanje ukrepov, izbranih s konsenzom, temeljita na trajnem sodelovanju vseh resornih organov in nevladnih organizacij s tega področja.

B. Posodobitev programa

Od leta 2006, ko je bil sprejet POM, so se trendi na področju življenja otrok in mladine močno spremenili tako kot se je spremenila tudi splošna gospodarska situacija v državi. Pri pripravi novih ciljev in strategij so nosilci/nosilke med drugim izhajali tudi iz temeljne raziskave o zdravju v povezavi z vedenjem mladostnikov/mladostnic, ki jo že vrsto let izvaja Inštitut za varovanje zdravja in je v slovenskem prostoru edina longitudinalna, mednarodna raziskava, ki sočasno poteka v številnih evropskih državah in v Severni Ameriki. Rezultati so zasnovani na empiričnih ugotovitvah in so podlaga za pripravo preventivnih programov ter omogočajo primerjavo med sodelujočimi državami.

Prav zaradi spremenjenih trendov na področju življenja otrok in mladine je bilo treba pregledati ustreznost ciljev in strategij ter jih smiselno preoblikovati po vseh področjih, ki so zajeta v programu. Cilj programa je namreč ustrezna odzivnost pri ukrepih in programih glede na potrebe otrok in mladine v Republiki Sloveniji.

C. Podlage za delovanje

Podlage za delovanje so Svet po meri otrok, Konvencija o otrokovih pravicah, katere pogodbenica je Republika Slovenija na podlagi nasledstva (Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij OZN in konvencij, sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo, Uradni list RS št. 35/92), Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (Uradni list RS št. 86/1999 - MP, št. 26/1999), Izbirni protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške

pornografije (Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe št. 23/04), Izbirni protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah glede udeležbe otrok v oboroženih spopadih (Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe št. 23/04), Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS). Napredek pri izvajanju konvencije, ki ga je Republika Slovenija dosegla pri uresničevanju Konvencije o otrokovih pravicah spremlja Odbor za otrokove pravice vsakih pet let na podlagi 43. člena Konvencije o otrokovih pravicah.

Konvencija o otrokovih pravicah je pravni instrument o človekovih pravicah otrok, ki se na podlagi Ustave RS uporablja neposredno. Implementacijo konvencije oziroma pravic otrok zahteva načrtovanje politik, koordinacijo, analizo rezultatov in spremljanje izvajanja ukrepov.

Konvencija vsebuje štiri pomembna načela, ki morajo biti upoštevana pri uresničevanju otrokovih pravic:

- prepoved diskriminacije,
- pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi, da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, morajo biti otrokove koristi glasno vodilo,
- pravica do življenja, preživetja in razvoja in
- upoštevanje pravice otrok do lastnega izražanja.

Posebno zaščito pravic otrok je Republika Slovenija vključila tudi v svojo ustavo, ki je bila sprejeta 23. decembra 1991. V skladu s 56. členom slovenske ustave otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine otroci uživajo v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. S posebnim(i) zakonom(i) je država dolžna otrokom zagotoviti posebno varstvo pred ekonomskim, socialnim, telesnim, duševnim in drugim izkoriščanjem in zlorabami ter nuditi posebno varstvo tistim otrokom in mladim osebam, za katere starši ne skrbijo oziroma ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe.

Posebno zasedanje generalne skupščine OZN, posvečeno otrokom

Na posebnem zasedanju generalne skupščine OZN maja 2002 so državniki in predstavniki vlad sprejeli nov dokument »Svet po meri otrok«. Zaključni dokument vključuje Deklaracijo, Poročilo o napredku ter Akcijski načrt (Program aktivnosti) za zaščito in razvoj otrok in mladostnikov v 21. stoletju, ki opredeljuje prednostne cilje in aktivnosti na naslednjih temeljnih področjih: (1) varen in zdrav začetek življenja za vse otroke, dostop do ustreznih zdravstvenih servisov v lokalnih skupnostih ter promocija zdravega načina življenja med otroki in mladostniki; (2) dostop do kakovostnega, brezplačnega in obveznega osnovnega izobraževanja za vse otroke ter povečanje vključevanja mladine v srednje in višje izobraževanje; (3) splošna zaščita in zaščita otrok pred zapostavljanjem, diskriminacijo, izkoriščanjem, nasiljem in zlorabami ter vključevanjem v oborožene spopade; (4) boj proti pandemiji HIV/aids in oblikovanje mednarodno sprejetega globalnega preventivnega programa na tem področju; (5) mobilizacija ter prerazporeditev dodatnih človeških, finančnih in materialnih virov na mednarodni in nacionalni ravni ter zagotavljanje pomoči in vzpostavljanje medsebojnega sodelovanja in partnerstva med razvitimi in nerazvitimi.

V skladu z 59. členom Akcijskega načrta, mora Republika Slovenija pripraviti svoj program, ki bo kot osnovno vodilo upošteval koristi otrok. S programom za otroke in mladino želimo uresničiti svoje obveznosti predvsem do mlade generacije in posredno tudi do mednarodne skupnosti.

Konvencija OZN o pravicah invalidov (Uradni list RS, 10/08), ki jo je Republika Slovenija ratificirala leta 2008, posebej izpostavlja otroke s posebnimi potrebami oz. invalidne otroke. Med splošnimi načeli je v Konvenciji napisano, da je treba spoštovati razvojne sposobnosti otrok ter spoštovati pravice do ohranitve njihove identitete. Konvencija namenja posebno pozornost tudi državam pogodbenicam na področju osveščanja (8. člen), prepovedi izkoriščanja, nasilja in zlorabe (16. člen), pravice do svobode gibanja in državljanstva (18. člen), spoštovanja doma in družine (23. člen), izobraževanja (24. člen), zdravja (25. člen) in sodelovanja v kulturnem življenju, rekreaciji, prostočasnih dejavnostih in športu (30. člen).

Zavedamo se, da bodo za uspešno uresničitev tega nacionalnega programa potrebna aktivna udeležba vseh sektorjev v družbi – vlade, državne uprave, lokalnih skupnosti, gospodarstva, civilne družbe in nevladnih organizacij - , podpora medijev, mobilizacija družin, skupin in posameznikov ter

neposredno dejavno in odgovorno sodelovanje otrok samih. Priprava POM je prvi celovit dokument in instrument slovenske vlade za bodočo akcijo izboljševanja kakovosti življenja otrok in mladine v Republiki Sloveniji za desetletno obdobje. Dejanje pomeni poseben izziv, saj so otroci državljani naše današnje in jutrišnje družbe, podpora otrokom pa dolgoročna naloga in naložba družbe. Z večjim in učinkovitejšim uresničevanjem otrokovih pravic bomo brez dvoma prispevali k ohranjanju medgeneracijskega in s tem družbenega konsenza ter h kakovostnejšemu razvoju in večji demokratičnosti naše družbe.

II. poglavje: OSNOVNA NAČELA

I.

V skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah se program nanaša na otroke od rojstva do 18. leta starosti. Konvencija namreč prepoznava za otroka vsako človeško bitje, mlajše od 18 let. Otrok zaradi telesne in duševne nezrelosti potrebuje posebno varstvo in skrb, vključujoč ustrezno pravno varstvo, tako pred rojstvom, kot tudi po njem.

Po Konvenciji o otrokovih pravicah sprejetje otrok kot nacionalne prioritete pomeni, da mora blaginja otrok in mladih, sedanje otroške in prihodnje odrasle generacije, postati prednostni cilj v vseh pravnih dokumentih, politikah in razvojno naravnanih programih države kot tudi v njenih proračunskih stroških.

Program za otroke in mladino 2006-2016 se nanaša na otroštvo, ki ga starostno omejujemo do 14. leta in vključuje predšolsko in osnovnošolsko obdobje, kot tudi na klasično mladost (15-19 let), ki zajema srednješolsko mladino.

II.

Skladno s slovensko ustavo in Splošno deklaracijo o človekovih pravicah ter drugimi mednarodnimi dokumenti je soglasno sprejeto, da so otroci upravičeni do posebne družbene skrbi in pomoči, ter da je država odgovorna za to, da vsakemu otroku prizna in zagotovi pravico do življenjske ravni, ki ustreza njegovemu telesnemu, umskemu, duhovnemu, nravstvenemu in družbenemu razvoju.

III.

Korist otroka mora postati temeljni cilj in predmet povečanega družbenega/državnega interesa ter vodilo delovanja na vseh področjih življenja in dela z otroki. Sprejetje otrok kot nacionalne prioritete pomeni, da mora blaginja otrok in mladih, sedanje otroške in prihodnje odrasle generacije, postati prednostni cilj v vseh pravnih dokumentih, politikah in razvojnih programih države kot tudi njenih proračunskih stroških.

IV.

Vsak otrok ima pravico do kakovostnega življenja, osebne in socialne varnosti, rasti in zdravega razvoja. Zagotovljene mu morajo biti vse državljske in politične, kakor tudi vse ekonomske, socialne in kulturne pravice, integrirane v Konvenciji o otrokovih pravicah. Varen in zdrav začetek življenja ter dostop do ustreznih zdravstvenih in socialnih storitev ter kakovostnega, brezplačnega izobraževanja na predšolski, osnovnošolski in srednješolski ravni je pravica vsakega otroka. Vsi otroci pa morajo imeti možnost optimalnega razvoja ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo. Vzgoja in izobraževanje otrok mora temeljiti na spoštovanju otrokovih in človekovih pravic in temeljnih svoboščin in krepitvi socialnih in državljskih kompetenc, kar omogoča razvoj sposobnosti za življenje v demokratični družbi. Krepiti je treba otrokov razvoj sposobnosti za lastno presojo, socialno odgovornost ter etično delovanje. Prav tako moramo otrokom zagotoviti možnosti za kakovostno preživljanje prostega časa za igro, kulturno udejstvovanje in razvedrilo.

V.

Vsi otroci so rojeni svobodni in enaki po dostojanstvu ter pravicah. Vsak je upravičen do vseh pravic in svoboščin, ki jih določata Splošna deklaracija o človekovih pravicah in Konvencija o otrokovih pravicah ter do enakih možnosti, brez kakršnihkoli razlik glede na raso, barvo, spol, jezik, nacionalni, socialni in ekonomski izvor, rojstvo ali drugo osebno okoliščino. Posebno skrb bomo v Sloveniji posvetili otrokom s posebnimi potrebami (z motnjami v telesnem in duševnem razvoju), otrokom v težkih socialnih razmerah, otrokom z odklonskim vedenjem, otrokom romske skupnosti, otrokom v enostarševskih družinah ter otrokom brez spremstva.

VI.

Vsi otroci in mladi morajo imeti zagotovljen enak dostop do izobraževanja in enake možnosti za vključevanje vanj.

VII.

Socialno vključevanje pomeni zagotavljanje enakega dostopa do kvalitetnih storitev na različnih področjih življenja, saj le to zagotavlja varnost ter nemoteno rast in razvoj otrok in mladine.

VIII.

Otroci imajo pravico do sodelovanja v vseh zadevah, ki jih zadevajo, upoštevajoč njihovo starost in zrelost. Prav zato je treba krepiti različne oblike sodelovanja in vključevanja otrok v vse zanje pomembne procese (glas otroka) in njihovo mnenje upoštevati.

IX.

Otroke je treba obvarovati pred vsemi oblikami nasilja, zanemarjanja, zlorabe ter izpostavljenosti samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v njihovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje.

Fizično kaznovanje in poniževanje sta nesprejemljivi obliki ravnanja z otrokom in kot vzgojna metoda neprimerno.

X.

Starši (eden od njih ali oba) ali drugi, ki so odgovorni za otroka, imajo glavno odgovornost, da v skladu s svojimi sposobnostmi in gmotnimi zmožnostmi otroku zagotovijo življenjske razmere, potrebne za njegov razvoj. Staršem, ki te odgovornosti ne morejo izpolnjevati, bomo nudili dodatne programe za izboljšanje njihovih starševskih kompetenc, otrokom teh staršev pa oporo za človeka dostojno življenje.

XI.

Na državni in lokalni ravni mora biti sprejet nacionalni konsenz o celoviti, proaktivni in kontinuirani družbeni politiki do otrok in mladine ter za njih, pri oblikovanju in uresničevanju katere morajo partnersko sodelovati državne institucije, civilna družba, posamezniki, družine ter otroci in mladi sami. Vključeni morajo biti vsi odgovorni akterji – družine, vrtci, šole, socialne službe, zdravstveni domovi, kulturne organizacije, lokalne skupnosti in nevladne organizacije. Njihovo partnerstvo in sodelovanje, oblikovanje integralnih mrež in programov so bistvenega pomena pri učinkovitem izvajanju te politike.

XII.

Za spremljanje in ocenjevanje napredka pri doseganju ciljev ter pripravo rednih poročil, je nujno potrebno povečati statistične zmogljivosti za sistematično zbiranje in analiziranje podatkov, na podlagi katerih je mogoče ugotavljati potrebe in probleme, ki terjajo prednostno ukrepanje. Podatki se po mednarodnih priporočilih, že zbirajo v okviru Otroške opazovalnice, ki deluje pri Inštitutu RS za socialno varstvo. Otroška opazovalnica bo zagotavljala javno dostopnost podatkov, ki bodo letno dopolnjeni in hkrati spremljala tudi uresničevanje ciljev, zapisanih v tem dokumentu. Ker s sekundarno analizo podatkov, ki se že izvaja, ni mogoče zajeti vseh pomembnih dimenzij kakovosti življenja otrok kot tudi ne omogočiti ustrezne evalvacije programov nudenja pomoči otrokom, je treba zagotoviti dodatne raziskave ter postopoma doseči uvrstitev kazalnikov kakovosti življenja otrok v nacionalni program statističnih raziskav.

III. poglavje: PROGRAMSKA PODROČJA

III.1. ZDRAVSTVENA POLITIKA

A. Zagotovitev pogojev za zdravo življenje otrok in mladine

Cilji

1. Temeljni cilj je oblikovanje in uresničevanje ukrepov in aktivnosti za doseganje najboljšega možnega zdravja otrok in mladine v Sloveniji s poudarkom na zmanjševanju neenakosti v zdravju. Na področju zdravja otrok in mladine predlagamo konkretne ukrepe v bivalnem, šolskem in lokalnem okolju, izhajajoč iz posebnosti vsakega razvojnega obdobja otroka in mladostnika. Hkrati bodo opredeljeni mehanizmi za spremljanje doseganja ciljev in vrednotenje ukrepov že sedaj uveljavljenih politik, strategij, programov in ukrepov na področju zdravstvenega varstva in dejavnosti krepitve zdravja otrok in mladine.
2. Uresničevanje prednostnih izhodišč pri pripravi programov in ukrepov za krepitev zdravja in zdrav življenjski slog otrok in mladine, ki so: a) sistematično delo v vseh razvojnih obdobjih; b) zagotavljanje enakosti, ter posvečanje posebne pozornosti deprivilegiranim skupinam; c) medresorsko in medinstitucionalno delovanje ter sodelovanje z nevladnimi organizacijami, ki bo usmerjeno na vplivanje na poglavitne determinante zdravja in vedenj, povezanega z zdravjem; d) oblikovanje ustreznih podpornih okolij (v družini, lokalni skupnosti, vrtcu, šoli); e) načrtovanje in vrednotenje programov v skladu s sodobnimi strokovnimi priporočili.
3. Vključevanje mladih v oblikovanje, izvajanje in vrednotenje strategij, programov in ukrepov glede na možnosti kot nujni sestavni del vseh aktivnosti. Na ta način bomo dosegli, da bodo programi oblikovani v skladu s potrebami, željami in interesi mladih, s tem pa bodo tudi bolj učinkoviti. Pomembno je tudi kontinuirano izvajanje posameznih programov in projektov, ki bodo mladini omogočili pridobitev avtonomnosti, pozitivne samopodobe in večšin za krepitev zdravja.

1. CILJ: Oblikovanje in uresničevanje ukrepov in aktivnosti za doseganje najboljšega možnega zdravja otrok in mladine v Sloveniji
--

STRATEGIJE:

- Ukrepi in aktivnosti se bodo nanašali na prednostna področja glede na ključne zdravstvene probleme oziroma kazalnike zdravja in vedenj, povezanega z zdravjem za to populacijo v različnih razvojnih obdobjih: zdravje mater in otrok, prehrana, poškodbe, psihosocialni razvoj, duševno zdravje ter spremljanje vplivov iz okolja na zdravje.
- Ukrepi vključujejo elemente in upoštevajo do zdaj izdelane področne strategije (npr. prehrana, telesna dejavnost, droge, preprečevanje nasilja v družini, skrb za duševno zdravje, zdravja otrok in mladostnikov v povezavi z okoljem ter preprečevanja poškodb...) ter elemente spremljanja vključevanja zdravja v druge politike ter oceno potencialnih vplivov na zdravje.
- Posebna pozornost je namenjena spremljanju neenakosti v zdravju in vedenju, povezanemu z zdravjem, opozarjanju nanje ter predlaganju ukrepov za njihovo zmanjševanje, krepitvi zdravja v družinah ter ukrepom, ki bodo usmerjeni v zmanjševanje pojava nasilja nad otroki v družinah.

2. CILJ: Uresničevanje prednostnih izhodišč pri pripravi programov krepitve zdravja in zdravega življenjskega sloga otrok in mladine

STRATEGIJE:

- Zagotavljanje enakosti ter načrtovanje specifičnih ukrepov za depriviligirane skupine otrok in mladine, s ciljem zmanjševanja razlik v zdravju in vedenju, povezanih z zdravjem.
- Zagotavljanje zadostnih, relevantnih in kakovostnih informacij za načrtovanje programov ter spremljanje njihovega uresničevanja.
- Zagotavljanje medsektorskega in medinstitucionalnega sodelovanja z vključevanjem nevladnih organizacij, ker je le s celovitim pristopom mogoče uresničiti cilj, to je zagotavljanje najboljšega možnega zdravja otrok in mladine. Dobro zdravje je namreč rezultat kompleksnega spleta številnih zelo različnih dejavnikov. Zato je potrebno vključevati vsebine o zdravju v vse stopnje izobraževanja, še posebej na tistih visokošolskih zavodih, ki šolajo bodoče vzgojitelje/vzgojiteljice in učitelje/učiteljice. Pri pripravi vsebin ukrepov zagotoviti medresorsko sodelovanje - npr. v vzgoji in izobraževanju vključevanje kulturnih vsebin (knjige, filmi, predstave idr.) s to tematiko kot podlago za delo z otroki in mladino.
- Zagotavljanje vsebinskega in izvedbenega posodabljanja izvajanja preventivnega zdravstvenega varstva in vzgoje za zdravje za nosečnice, otroke in mladino v skladu s strokovnimi priporočili, ki temeljijo na dokazih.

3. CILJ: Vključevanje mladih v oblikovanje, izvajanje in vrednotenje programov krepitev zdravja in zdravega življenjskega sloga

STRATEGIJA:

- Aktivna vključitev mladih v oblikovanje, izvajanje in evalvacijo strategije in konkretnih programov krepitev zdravja, ker sami najbolj vedo, katera informacija se jih najbolj dotakne in na kakšen način (medij) mora biti posredovana, da ima učinek. Aktivno vključevanje otrok in mladine v načrtovanje in izvajanje aktivnosti ima tudi dokazano pozitiven učinek na njihovo samopodobo, avtonomijo in razvoj kompetenc.

B. Krepitev duševnega zdravja v vseh razvojnih obdobjih otroštva in mladostništva ter preprečevanje najpogostejših vzrokov umrljivosti med otroki in mladino

Cilji

1. Zagotavljanje možnosti za zdrav psihosocialni razvoj in krepitev duševnega zdravja.
2. Zmanjšanje samomorilnosti med otroki in mladino.
3. Uresničevanje ukrepov za preprečevanje poškodb in zastrupitev pri otrocih in mladini.

1. CILJ: Zagotavljanje možnosti za zdrav celostni razvoj in krepitev duševnega zdravja

STRATEGIJE:

- Razvoj programov in aktivnosti za izboljšanje duševnega zdravja nosečnic in mater dojenčkov.
- Krepitev duševnega zdravja skozi vsa razvojna obdobja otroštva in mladostništva; v tem kontekstu je pomembna priprava programov za spodbujanje in izboljšanje odnosov z vrstniki/vrstnicami, učenje socialnih veščin, sposobnosti obvladovanja konfliktov, spoprijemanja s težavami pri otrocih in mladini. Pri pripravi preventivnih ukrepov zagotoviti medresorsko sodelovanje in tudi sodelovanje z nevladnimi organizacijami, ki delajo z otroki in mladostniki - npr. v vzgoji in izobraževanju vključevanje kulturnih vsebin s to tematiko kot podlago za delo z otroki in mladino.
- Razvoj programov za zgodnjo prepoznavo in obravnavo otrok in mladostnikov s problemi v duševnem zdravju.
- Razvoj programov za prepoznavanje in obravnavo ranljivih in ogroženih otrok zaradi bolezni in drugih stanj staršev ter kompleksnih neenakosti (hujša telesna ali psihiatrična obolenja,

odvisnosti, manj-zmožnost staršev, smrt starša; otroci v postopkih razveze; nasilje, zanemarjanje).

2. CILJ: Zmanjšanje samomorilnosti med otroki in mladino

STRATEGIJE:

- Zaradi identificiranja in zagotavljanja posebne obravnave otrok in mladine, ki so nagnjeni k samomoru je treba zagotoviti:
 - usposabljanja strokovnih delavcev/delavk v osnovnih in srednjih šolah za prepoznavanje simptomov in značilnosti, ki kažejo na tveganje za samomor ter dogodkov, ki lahko sprožijo samomorilno vedenje pri otrocih in mladih ter za napotitev v strokovno obravnavo;
 - usposabljanja staršev, medicinskega osebja in drugih oseb, ki s srečujejo z otroki in mladino (policisti/policistke, trenerji/trenerke, verski delavci/delavke), za prepoznavanje otrok in mladine, nagnjenih k samomoru ter za njihovo napotitev v strokovno obravnavo;
 - informiranje otrok in mladine o samomoru, opozorilnih znakih itd. ter njihovem učenju, kako poiskati pomoč zase ali druge; pri pripravi preventivnih ukrepov zagotoviti medresorsko sodelovanje - npr. v vzgoji in izobraževanju vključevanje kulturnih vsebin (knjige, filmi, predstave ...) s to tematiko kot podlago za delo z otroki in mladino;
 - usposabljanje prostovoljcev/prostovoljk in profesionalnih delavcev/delavk za svetovanje osebam, ki so nagnjene k samomoru;
 - intervencije po poskusu ali izvršitvi samomora in v ta namen zagotoviti otrokom, mladini ter njihovim staršem ustrezno strokovno svetovanje, terapijo in pomoč.
- Prav tako bomo pristopili k pripravi programov, namenjenih prijateljem/prijateljicam in sorodnikom otroka ali mladostnika, ki je izvršil samomor. Namen programov je preprečiti nastanek t.i. vzorca posnemanja ter pomagati otrokom in mladini, da se učinkoviteje spopade z občutki izgube zaradi samomora vrstnika.

3. CILJ: Preprečevanje poškodb in zastrupitev pri otrocih in mladini

STRATEGIJE:

- Spodbujanje izvajanja z dokazi podprtih preventivnih aktivnosti in ukrepov za preprečevanje poškodb in promocijo varnosti ter zmanjševanje neenakosti zaradi poškodb.
- Izvajanje izobraževanja in informiranja staršev o preprečevanju poškodb in zastrupitev v okviru rednih preventivnih pregledov.
- Izvajanje celovitih programov usposabljanja otrok in mladine v vrtcih ter osnovnih in srednjih šolah za varno udeležbo v prometu. Pri pripravi preventivnih ukrepov je treba zagotoviti medresorsko sodelovanje.
- Spremljanje ustreznosti in prilagojenosti programov avto šol za usposabljanje kandidatov/kandidatk za voznike/voznice motornih vozil psihičnim in fizičnim karakteristikam mladih.
- Kontinuirano informiranje in ozaveščanje javnosti glede problema poškodb v cestnem prometu, pogostosti ter posledic teh poškodb pri otrocih in mladini, o varnostnih predpisih, nujnosti uporabe zaščitnih sredstev itd.
- Prizadevanje za zagotavljanje varnosti in upoštevanje potreb otrok pri načrtovanju in oblikovanju stanovanj, vrtcev in šol in drugih javnih ustanov ter v načrtih mobilnosti in prometne infrastrukture.
- Prizadevanje za vzpostavitev ustreznih preventivnih in intervencijskih ukrepov za zmanjševanje števila smrti in hospitalizacij otrok zaradi nenamernih zastrupitev s hrano, drogami in zdravili.

- Ozaveščanje mladih o škodljivih učinkih sončenja v solarijih za otroke oziroma osebe, mlajše od 18 let.

C. Zdravstveno varstvo

Cilji

1. Zagotavljanje enake dostopnosti in kakovostnega zdravstvenega varstva nosečnice in še nerojenega otroka.
2. Zagotavljanje enake dostopnosti in kakovostnega zdravstvenega varstva za otroke in mladino.
3. V vse strateške in razvojne dokumente na področju zdravja vključiti tudi ukrepe v zvezi z obravnavo nasilja nad otroki. Zdravstvena služba je zelo pomemben člen pri identifikaciji nasilja nad otroki oziroma zanemarjanja otrok ter pri zbiranju dokazov o namernih poškodbah zlorabljenih žensk in otrok.
4. Ozaveščanje mladine glede zdrave spolnosti in načrtovanja družine.

1. CILJ: Zagotavljanje enake dostopnosti in kakovostnega zdravstvenega varstva nosečnice in še nerojenega otroka

STRATEGIJE:

- Dosledno izvajanje akcij osveščanja ciljne skupine o zdravem življenjskem slogu in posledicah rizičnega vedenja matere, ki vplivajo na nerojenega otroka (kajenje, alkohol, prehrana, droge,...),
- Svetovanje o zdravem načinu življenja v nosečnosti in po rojstvu otroka ter tveganem vedenju; razvoj programov pomoči za zmanjšanje tveganega vedenja v nosečnosti in po rojstvu otroka.
- Prenova programa Šole za starše.
- Razvoj in uresničitev različnih oblik svetovanja, podpore in/ali zdravljenja za zagotavljanje celostnega zdravja nosečnic in žensk po porodu in njegove krepitve ob različnih življenjskih okoliščinah in stiskah (duševno zdravje, nasilje, partnerski in družinski odnosi, nezaposlenost, varovanje zdravja nosečnice in doječe matere na delovnem mestu, stanovanjski problem) oz. usmeritev k ustrezni pomoči zunaj zdravstvenega varstva.
- Opolnomočenje (bodočih) staršev za odgovorno odločanje in ravnanje za dosego in krepitev celostnega zdravja vseh družinskih članov v času nosečnosti, rojstva in po rojstvu otroka z zagotavljanjem sodobnih oblik sodelovanja med strokovnjaki in uporabniki/uporabnicami.
- Sofinanciranje programov na področju zasvojenosti s prepovedanimi drogami in sofinanciranje programov na področju alkohola ter drugih oblik zasvojenosti.
- Sofinanciranje programov na področju reintegracije mladostnikov, ki so že zaključili strokovno obravnavo.

2. CILJ: Zagotavljanje enake dostopnosti in kakovostnega zdravstvenega varstva za otroke in mladino

STRATEGIJE:

- Zagotoviti je treba potrebam primerno javno mrežo izvajalcev zdravstvenega varstva predšolskih, šolskih otrok ter mladine. Ob tem je treba opraviti prenovo načina dela in prenesti del strokovnih kompetenc na ustrezno usposobljene zdravstvene delavce/delavke.
- Zagotoviti je treba izvajanje programa preventivnega zdravstvenega varstva, ki vključuje tudi stalno sodelovanje s svetovalno službo v šoli ali vrtcu, ravnateljem/ravnateljico šole/vrtca in ostalim pedagoškim kadrom.

- Zagotoviti je treba prijazno in dostopno reproduktivno zdravstveno varstvo.
- Vključitev uporabnikov/uporabnic (mladine, otrok, njihovih staršev, ciljnih depriviligiranih skupin) v presojo potreb, evalvacijo, načrtovanje in izboljšave programov in storitev.

3. CILJ: Izvajanje ukrepov v zvezi z obravnavo nasilja nad otroki

STRATEGIJE:

- V šolah je treba povečati vsebine vzgoje za zdravje in možnosti, da bodo osveščeni otroci in mladi živeli zdravo in se naučili komunicirati brez nasilnih dejanj. Rešitev je treba iskati predvsem v usposabljanju učiteljev/učiteljic, organizacijskih spremembah, spremembah metod dela, spremembi vzdušja na šoli ter sistematičnem vnosu zdravstvenih vsebin v vidni in prikriti program šole.
- Ustrezno usposobiti in dodatno izobraziti zdravnike/zdravnice za prepoznavanje nasilja nad nosečnicami in materami, odkrivanje poškodb, ki so nastale zaradi nasilnega obnašanja, kakor tudi postopke komuniciranja z osebo, ki ima izkušnjo nasilja.
- Vsi izobraževalni programi na temo nasilja naj bodo interdisciplinarni in naj vključujejo tudi zdravniško stroko in negovalno osebje. Pri pripravi preventivnih ukrepov zagotoviti medresorsko sodelovanje - npr. v vzgoji in izobraževanju vključevanje kulturnih vsebin (npr. knjige, filmi, predstave) s to tematiko kot podlago za delo z otroki in mladino.

4. CILJ: Ozaveščanje mladine glede zdrave spolnosti in načrtovanja družine

STRATEGIJA:

- Vključitev celostne in razvojni stopnji prilagojene vzgoje za zdravo in odgovorno spolnost v vzgojno izobraževalne procese z namenom izboljšanja reproduktivnega zdravja mladih in povečanja varne spolnosti ter krepitev pozitivnih partnerskih odnosov.

III.2. DRUŽINSKA POLITIKA

Cilji

1. Zagotavljanje spodbudnih družbenih razmer za ustvarjanje družine.
2. Zagotavljanje enakomerne dostopnosti storitev za družine.
3. Ustanovitev posebnega vladnega telesa, ki bo spremljal položaj otrok in stanje pravic otrok ter POM.

1. CILJ: Zagotavljanje spodbudnih družbenih razmer za ustvarjanje družine

STRATEGIJE:

- Spodbujati je treba izobraževalne programe (priprava na partnersko življenje, priprava na otroka, kritična obdobja družine idr.).
- Zagotoviti je treba večjo vključenost strokovnjakov/strokovnjakinj s posebnimi /specialističnimi znanji za pomoč družinam v krizi (odtujenost med partnerjema, problem zlorabe alkohola in uporaba nedovoljenih drog, usposabljanje staršev za življenje z otrokom, ki ima posebne potrebe idr.).
- Izboljšati je treba konkurenčnosti mladih in staršev na trgu delovne sile v okviru ukrepov aktivne politike zaposlovanja.
- Omogočiti je treba uporabo fleksibilnih oblik dela obeh staršev.
- Doseči je treba večjo stopnjo koriščenja očetovskega dopusta z vidika bolj enakomerne vključenosti in obremenjenosti obeh staršev. Zagotoviti kulturno ponudbo za družine z otroki – ustvarjalno in zdravo preživljanje prostega časa. Spodbujati očete za koriščenje starševskega dopusta.
- Spodbujati je treba podjetja za pridobitev certifikata »Družini prijazno podjetje«.
- Preučiti je treba razmerje med družinskimi prejemki in storitvami za družine z vidika učinkovitosti.
- Vzpostaviti učinkovit mehanizem izterjave preživnin in socialne zaščite otroka.
- Spodbuditi je treba sodelovanje lokalnih skupnosti z ministrstvom, pristojnim za področje predšolskega varstva (na primer zagotovitev mest v vrtcih).

2. CILJ: Zagotavljanje enakomerne regijske dostopnosti storitev za družine

STRATEGIJE:

- Zagotoviti je treba enakomernejšo in s tem lažjo regijsko / lokalno dostopnost do različnih storitev vsem članom družine in omogočiti večjo pluralizacijo storitev z zasebnimi ponudbami.
- Zagotoviti je treba financiranje programov tudi preko socialnega podjetništva.
- Vzpostaviti je treba družinske centre v regijah, kjer jih še ni.
- Uvajati je treba nove programe oziroma v okviru že obstoječih obveznih ali neobveznih programov izobraževanja otrok in mladine nameniti večji poudarek izobraževanju, ozaveščenju ter preseganju stereotipov glede tradicionalnih vlog v družini in širši družbi. Zagotoviti večji poudarek družinskim vrednotam in pomenu vključenosti v skrb in vzgojo otroka obeh staršev.
- Oblikovati je treba ciljno usmerjene vsebine v okviru družinskih centrov (npr. za enostarševske družine) in povečati število programov centrov za socialno delo in nevladnih organizacij za potrebe enostarševskih družin (varstvo otrok preko javnih del, vključevanje starša iz enostarševske družine v brezplačne programe izobraževanja in usposabljanja ZRSZ, pomoč pri iskanju zaposlitve).

- Spodbujati in razvijati je treba programe pozitivnega starševstva.

3. CILJ: Ustanovitev posebnega vladnega telesa, ki bo spremljal položaj otrok in stanje pravic otrok ter POM

STRATEGIJA:

- Ustanoviti je treba posebno vladno telo za spremljanje položaja otrok in stanje pravic otrok ter POMa ter drugih za otroke pomembnih dokumentov, ki bo sestavljeno interdisciplinarno, medresorsko ter bo vključevalo tudi predstavnike nevladnih organizacij in civilne družbe.

III.3. VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA POLITIKA

Cilji

1. Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje ter krepitev dostopnosti do izobraževanja.
2. Zagotavljanje kakovostne vzgoje in izobraževanja otrok.
3. Uveljavljanje vseživljenjskega učenja na vseh stopnjah izobraževalnja.

1. CILJ: Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje ter krepitev dostopnosti do izobraževanja
--

STRATEGIJE:

- Zagotoviti je treba pogoje za izvajanje inkluzivne paradigme v vrtcih in šolah. Zagotoviti sistemske, programske in normativne pogoje za uspešno vključevanje otrok s posebnimi potrebami (npr. inkluzivni timi, oblikovanje podpornih centrov).
- Zagotoviti je treba sistemske pogoje za uspešnejše vključevanje (predvsem otrok iz ranljivih skupin) v sistem vzgoje in izobraževanja (povečanje vključevanja deleža romskih otrok v predšolsko vzgojo, izvajanje ukrepov za učinkovito vključevanje otrok priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja kot npr. učenje jezika).
- Ponuditi je treba različne oblike in možnosti izobraževanja (razvoj različnih vzgojno-izobraževalnih programov, zagotavljati prehodnost med programi).
- Razviti je treba mreže vzgojno-izobraževalnih zavodov, ki zagotavljajo dostopnost do izobraževanja.
- Razviti je treba modele prehoda iz izobraževanja na trg dela, še posebej za ranljive skupine (tranzicijski model).
- Zagotoviti je treba dostopnost različnih virov izobraževanja (dostop do virov znanja povezanih z razvojem informacijske tehnologije).
- Razviti in implementirati je treba sistem priznavanja različnih oblik izobraževanja (npr. formalno, neformalno).
- Razviti je treba različne oblike podpore učencem za uspešnejše vključevanje v sistem vzgoje in izobraževanja (npr. učenci z učnimi težavami) in razviti ter okrepiti mreže podpornih institucij (npr. mreža svetovalnih centrov za otroke, mladostnike in starše) ter sodelovanja in skupnih ukrepov različnih institucij z namenom doseganja največjih sinergičnih učinkov.
- Zagotoviti je treba pripravo in izvedbo programov za obravnavo nadarjenih otrok in mladostnikov ter usposabljanje strokovnih delavk/delavcev (različna področja nadarjenosti, npr. matematika, umetnost, šport).
- Razviti je treba izobraževalne programe in nuditi ustrezno mrežo pomoči za šolsko neuspešne in osipnike/osipnice.
- Krepitev je treba učinkovit sistem poklicnega svetovanja.
- Razviti je treba modele prehoda iz izobraževanja v delo, še posebej za ranljive skupine (tranzicijski model).

2. CILJ: Zagotavljanje kakovostne vzgoje in izobraževanja otrok
--

STRATEGIJE:

- Zagotoviti je treba izvajanje aktivnosti za izboljšanje različnih vrst pismenosti (bralne, matematične, kulturne, medijske, digitalne oziroma spletne, finančne pismenosti idr.).
- Zagotoviti je treba mednarodno primerljivost znanj, spretnosti, kompetenc, ki jih usvajajo mladi v okviru vzgoje in izobraževanja.
- Krepiti je treba vzgojo in izobraževanje otrok za medsebojno strpnost, zmanjševanje neenakosti v družbi, spoštovanje različnosti in enakosti spolov, človekovih in otrokovih pravic ter trajnostnega razvoja idr.
- Krepiti je treba vzgojno vlogo šole tudi z vključevanjem in izvajanjem programov, ki prispevajo k razvoju in krepitvi aktivnega državljanstva, temeljnih civilizacijskih vrednot in socialnih veščin (solidarnost, odgovornost, medgeneracijsko sožitje idr.) ter prispevajo k sonaravnem bivanju.
- Vzpostaviti je treba programe in projekte, ki krepijo ustvarjalnost, inovativnost in podjetnost (ter podjetništvo) mladih (izvajanje kulturno-umetniških dejavnosti, povezovanje šole s kulturno-umetniškimi ustanovami, izvajanje mladinske raziskovalne dejavnosti, povezovanje šole s podjetji, inštituti idr.).
- Vzpostaviti je treba programe izobraževanja o škodljivih posledicah diskriminacije ter spodbujati multikulturni pristop.
- Krepiti je treba povezovanje šole z okoljem, lokalno skupnostjo (sodelovanje z različnimi deležniki v okolju) s ciljem dvigniti socialni in kulturni kapital lokalne skupnosti.
- Pripraviti je treba priporočila za zagotovitev dostopnosti in odprtosti igrišč tudi v popoldanskih urah in med počitnicami za lokalno raven (medresorsko sodelovanje).
- Krepiti je treba participacijo otrok in mladostnikov, krepiti glas otroka in proces soustvarjanja učenja.
- Spodbujati je treba aktivno sodelovanje staršev in družine v procesu vzgoje in izobraževanja.

3. CILJ: Uveljavljanje vseživljenjskega učenja na vseh izobraževalnih ravneh

STRATEGIJI:

- Krepiti je treba kompetence za vseživljenjsko učenje pri otrocih in mladostnikih ter zagotavljanje dostopnosti za vključevanje v različne oblike vseživljenjskega učenja.
- Vzpostaviti je treba celovit sistem poklicnega usmerjanja otrok in mladih, ki bo aktivno povezal področji zaposlovanja in izobraževanja v vseh starostnih obdobjih.

III.4. SOCIALNA ZAŠČITA

Cilji

1. Doseči večjo kakovost in učinkovitost pri podpori in pomoči otrokom ter njihovim družinam.
2. Zmanjšati revščino in socialno izključenost otrok in družin.
3. Zagotoviti ukrepe za zmanjšanje osipa v srednjih šolah.

1. CILJ: Doseči večjo kakovost in učinkovitost pri podpori in pomoči otrokom ter njihovim družinam

STRATEGIJE:

- Z ustvarjanjem podpornih socialnih omrežij in spodbujanjem preventivnih socialnovarstvenih programov in dogodkov je treba zagotoviti otrokom in mladini kakovostno življenje v okviru primarnega socialnega omrežja.
- Omogočiti in spodbujati je treba pluralnost izvajalcev socialnovarstvenih programov in storitev.
- Zagotavljati je treba sistemski pristop pri obravnavi otrok, mladostnikov in družin, ki se srečujejo s psihosocialnimi težavami, in koordinacijo med pristojnimi resorji (sociala, šolstvo, zdravstvo, policija).
- Z reorganizacijo centrov za socialno delo in ustrezno kadrovske strukture je treba doseči učinkovitejše delo na področju izvajanja storitev in javnih pooblastil ter dati večji poudarek delu z družinami v njihovem domu, pri čemer je treba krepiti koordinativno vlogo centrov za socialno delo.
- Prilagoditi je treba mreže kriznih centrov za mlade potrebam uporabnikov/uporabnic.
- Razviti je treba bivalnih enot za mlajše polnoletne, ki so zaključili z bivanjem v zavodu ali rejništvu.
- Sofinancirati in prilagoditi je treba programe podpore in pomoči otrokom in mladostnikom z različnimi potrebami (sofinanciranje družinskih centrov, ki nudijo celostno oskrbo družinam).

2. CILJ: Zmanjšati revščino in socialno izključenost otrok in družin

STRATEGIJE:

- Navedeni cilji boja proti revščini in socialni izključenosti otrok in mladine se bodo v Sloveniji še naprej uresničevali v skladu z zastavljenimi cilji v nacionalnih strateških dokumentih.
- Nadaljevali bomo izvajanje ukrepov, ki so, bolj kot v preteklosti, usmerjeni v zmanjševanje revščine v družinah z višjo stopnjo tveganja revščine (enostarševske družine, velike družine, družine z otroki s posebnimi potrebami, otroci in mladi s težavami v odraščanju, brezposelni mladi idr.) in sicer tako z zagotavljanjem ustrezne ravni posameznih vrst prejemkov kot z razvojem, izvajanjem in financiranjem različnih oblik storitev, ki zmanjšujejo tveganje revščine.
- S sprotnimi analizami učinkov nove socialne zakonodaje ter ciljev, ki so opredeljeni v nacionalnem programu socialnega varstva, bomo ugotavljali letno doseganje načrtovanih ciljev in zagotovili podlage za pripravo morebitnih sprememb v smeri še večjega zmanjševanja rizičnih dejavnikov pri otrocih, mladih in družinah.

- V nacionalnih strateških dokumentih s socialnega področja in še posebej v Nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013 – 2020 so posebej poudarjeni cilji zmanjševanja revščine, zagotavljanja socialne vključenosti, ustrezne kakovosti življenja in nediskriminacije na splošno, in še dodatno z vidika otrok in družin.

3. CILJ: Zagotoviti ukrepe za zmanjšanje osipa v srednjih šolah

STRATEGIJE:

- Zagotoviti je treba večjo usklajenost poklicnega izobraževanja s potrebami trga dela, s ciljem zmanjšanja strukturnega neskladja in dviga izobrazbene ravni ter usposobljenosti.
- Zagotoviti je treba ustrežnejšega sistema poklicnega svetovanja in učne pomoči mladim s težavami pri učenju.
- Ponovna je treba vzpostaviti baze podatkov za spremljanje osipa v srednjih šolah za pripravo analiz in ukrepov na tem področju.

III.5. POLITIKA POSEBNE DRUŽBENE SKRBI

A. Otroci s posebnimi potrebami

Cilji

1. Temeljni cilj je zagotoviti, da otroci in mladostniki s posebnimi potrebami enako kot drugi otroci uživajo vse človekove pravice in temeljne svoboščine. Pri tem je pri vseh dejavnostih poglobljena skrb za otrokovo največjo korist. Temeljna metoda dela je sistemski pristop pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami, ki upošteva vse podsisteme in interakcijo med njimi (otrok, družina, šola, socialne in zdravstvene institucije, lokalne skupnosti, ipd). Dejanska uveljavitev politike vključevanja, ki sprejema otroka s posebnimi potrebami kot subjekt z vsemi človekovimi in državljanskimi pravicami ter mu zagotavlja ne le kompenzacijo »primanjkljaja«, temveč zanj ustvarja enake možnosti za čim bolj neodvisno življenje v običajnem življenjskem okolju (socialna vključenost). Vključevanje terja v odnosu do otrok s posebnimi potrebami raznovrstne ukrepe in aktivnosti odgovornih institucij, kot so na primer spreminjanje stališč, zagotovitev ustreznih strokovnih in materialnih virov, izobraževanje strokovnih delavcev/delavk in upoštevanje pri načrtovanju njihovih dejavnosti. Spodbujati je treba tudi kulturno ustvarjalnost otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter zagotavljati enakopraven dostop do kulturnih dobrin in vključenost v kulturno življenje. Cilj je, da bo sleherni otrok imel zagotovljeno čim bolj običajno vsakodnevno življenje otroka, vse možnosti da ostane v svoji družini in odrašča s svojo generacijo ter razvije svoje potenciale v največji možni meri. Uveljaviti je treba demokratične vrednote, pravico biti drugačen ter na tej osnovi razvijati pozitivna stališča do vključevanja.
2. Omogočiti vsem otrokom s posebnimi potrebami celovito zgodnjo obravnavo kot temelj za njihov uspešen razvoj in kakovostno življenje.
3. Zagotavljati otrokom s posebnimi potrebami individualno obravnavo in vključenost, kot jo določa zakon, in predvideti ukrepe za vsakega posameznega otroka.
4. Vplivati na sistemske dejavnike in usposobiti sistem vzgoje in izobraževanja, da bo omogočil učinkovito učenje otrokom s posebnimi potrebami (vključeni tudi varovalni mehanizmi za prilagajanje in preprečevanje šolske neuspešnosti) ter zagotovil celoten kontinuum vzgojnih in izobraževalnih programov (od zgodnje obravnave do usposabljanja za delo in od manj podpornih oblik do vključevanja v redne šole).
5. Omogočiti otrokom in mladim s posebnimi potrebami socialno vključenost po končanem izobraževanju in usposabljanju.

1. CILJ: Zagotavljati sistemski pristop pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami

STRATEGIJE:

- MDDSZ mora začeti spreminjati predpise, ki urejajo to področje tako, da bodo otrokom in mladostnikom/mladostnicam s posebnimi potrebami, ki potrebujejo več podpor za samostojno življenje, omogočeni pogoji za celostno in usklajeno reševanje vseh ključnih zadev, pomembnih za samostojno življenje.
- Institucije naj postanejo centri strokovne podpore, oprti v okolje in naj razvijajo občasne oblike skrbi za otroke s posebnimi potrebami. Tako opredeljena vloga zavodov bi tudi okrepila

proces »deinstitucionalizacije« oziroma pluralizacije oblik pomoči in podpore kot tudi povečala možnosti izbire za otroke in njihove družine, in razvoj pomoč na domu;

- Pripraviti je potrebno celovit program operacionalizacije Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.
- Treba je poenotiti in kadrovsko dopolniti zdravstveno oskrbo otrok s posebnimi potrebami ter vzpostaviti sistem povezovanja različnih institucij, ki zagotavljajo pomoč tem otrokom in njihovim družinam.
- Ministrstvo, pristojno za kulturo, bo podpiralo kulturne projekte, ki bodo vključevali tudi otroke in mladostnike s posebnimi potrebami ter spodbujalo javne kulturne ustanove, da omogočajo otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami dostop do kulturnih prireditev in jim v še večji meri omogočijo kulturno ustvarjalnost.

2. CILJ: Omogočiti vsem otrokom s posebnimi potrebami celovito zgodnjo obravnavo

STRATEGIJA:

- Zakon o celoviti zgodnji obravnavi vseh otrok s posebnimi potrebami in druga področna zakonodaja morata sistemsko zagotoviti pogoje za celovito zgodnjo obravnavo vsem otrokom s posebnimi potrebami v Sloveniji. Celovita zgodnja obravnavo pomeni tako zgodnje odkrivanje kot tudi zgodnjo obravnavo otroka in njegove družine s strani različnih strokovnjakov/strokovnjakinj, ki delujejo usklajeno.

3. CILJ: Zagotavljati individualno obravnavo otrok kot jo določa zakon in predvideti ukrepe za vsakega posameznega otroka

STRATEGIJE:

- V okviru izobraževalnega sistema bo zagotovljeno stalno strokovno usposabljanje vzgojiteljev/vzgojiteljic, učiteljev/učiteljic in drugih strokovnih delavcev/delavk kot tudi stalno usposabljanje članov/članic komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami za odgovorne naloge povezane z usmerjanjem, in sicer tako, da bo usmerjanje dejansko naravnano na posameznega otroka ter da bi bile zagotovljene odprte možnosti za eventualno preusmeritev otroka v ustrezen program. Prav tako je pri tem pomembno sodelovanje s starši otroka.
- Vsem otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami, je treba upoštevajoč njihove posebne potrebe, poleg pedagoške pomoči zagotoviti tudi ustrezno zdravstveno in terapevtsko oskrbo (fizioterapijo, delovno in govorno terapijo).
- Razviti je treba sistem mobilne pomoči za tiste otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, ki ne morejo priti v svetovalne centre.

4. CILJ: Prilagoditi sistem vzgoje in izobraževanja, ki bo omogočil učinkovito učenje učencev s posebnimi potrebami

STRATEGIJI:

- Posebne napore v uresničevanje inkluzije bodo morali vložiti vodstveni in svetovalni delavci/delavke v vrtcih, na osnovnih ter drugih šolah. Oblikovati bodo morali nov odnos do otrok s posebnimi potrebami (pozitivna stališča, dodatno izobraževanje učiteljev, nabava strokovne literature idr.); zagotoviti ustrezne prostorske pogoje ter druge prilagoditve in pripomočke; razvijati demokratične odnose, partnerski odnos s starši in medvrstniško pomoč ter omogočiti optimalno socialno participacijo samih otrok s posebnimi potrebami; podpirati učitelje/učiteljice pri delu z otroki s posebnimi potrebami ter spodbujati različne aktivnosti za največji možni razvoj potencialov, psihosocialne kompetentnosti in psihične odpornosti otrok s posebnimi potrebami.

- Prilagoditev šol s prilagojenim programom in specialnih zavodov politiki inkluzije ne pomeni ukinjanja ustanov, temveč dejansko razširitev njihove dejavnosti za optimalno koriščenje kadrovskih in materialnih virov v korist vseh otrok s posebnimi potrebami, vključno za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Še vedno bo potrebno ohranjati primarno dejavnost zavodov zaradi različnih potreb otroka in možnosti družine ter širšega socialnega okolja.

<p>5. CILJ: Omogočiti otrokom in mladim s posebnimi potrebami socialno vključenost po končanem izobraževanju in usposabljanju</p>
--

STRATEGIJE:

Mladi s posebnimi potrebami se soočajo s številnimi ovirami pri socialnem vključevanju. Zato je v naslednjem obdobju treba:

- dopolniti vzgojno izobraževalni sistem tako, da bodo mladi lahko učinkovito 'opremljeni' z vsemi potrebnimi znanji, veščinami, kompetencami in spretnostmi za vključevanje na trg dela in življenje v lokalni skupnosti.
- dopolniti sedanji sistem podpor z dovolj široko paleto ukrepov, ki omogočajo socialno vključenost oziroma vstop na trg dela mladim s težkimi oz. najtežjimi invalidnostmi (npr. podpore pri nakupu prilagojenega stanovanja ali prilagoditve stanovanja, subvencioniranju potrebnih dodatnih stroškov (na primer stroški za gorivo, posebno prehrano ali zdravila, plačilo osebnega asistenta).
- dopolniti ukrepe na področju zaposlovanja, da bodo upoštevali posebne potrebe oziroma oviranost mladih, ki se vključujejo na trg dela.

B. Otroci in mladina etnične skupnosti (Romi)

Cilja:

1. Doseči izboljšanje socialnega položaja romskih otrok ter zagotoviti njihovo socialno vključenost v širše okolje.
2. Preseči stereotipne prestave strokovnih delavk/delavcev, za katere so romski otroci najprej »Romi«, šele nato otroci.

<p>1. CILJ: Doseči izboljšanje socialnega položaja romskih otrok ter zagotoviti njihovo socialno vključenost v širše okolje</p>
--

STRATEGIJE:

- Skladno s Strategijo vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji spodbujati učinkovitejše vključevanje romskih otrok v šolski sistem.
- Oblikovati je treba različne mehanizme za spodbujanje in krepitev pozitivnih odnosov med Romi in večinskim prebivalstvom.
- Vzpostaviti je treba več dnevnihih centrov za otroke in mlade za bolj kakovostno in polno preživljanje prostega časa ob podpori strokovnih delavcev/delavk in prostovoljcev/prostovoljk ter nudenje podpore staršem.
- Vsebinsko, kadrovsko in finančno je treba podpirati programe različnih izvajalcev (javne službe, NVO, še posebej romskih organizacij idr.) za večjo socialno vključevanje romskih otrok in mladostnikov. Zagotoviti je treba medresorsko sodelovanje.

- Posebno pozornost je treba nameniti tudi pridobivanju in usposabljanju večjega števila romskih pomočnikov/pomočnic iz vrst pripadnikov romske skupnosti ter zagotoviti pogoje za izvajanje njihovega poslanstva in dela. Vsi ukrepi šolske politike morajo stremeti k boljši izobrazbeni strukturi Romov/Rominj, saj bo na ta način mogoče narediti več za kulturni in siceršnji razvoj romske skupnosti.
- Pristojni organi morajo zagotoviti usposabljanje strokovnega osebja za izvajanje posebnih programov pomoči, ki bodo utemeljeni na posebnostih te populacije, individualizaciji različnih oblik pomoči za otroke romske skupnosti in delo s starši.
- V šolskih učbenikih vzpostaviti in sprejeti ukrepe za spodbujanje kulture strpnosti in večkulturnosti.
- Spodbujati in ustvarjati je treba pogoje za dostopnost slikanic, šolskih učbenikov in druge literature v romskem jeziku. Spodbujati je treba kulturno ustvarjalnost in zagotavljati dostopnost kulturno umetniških dobrin vsem romskim otrokom in mladim tako, da bo omogočena njihova dejavna in ustvarjalna vloga.

2. CILJ: Preseči stereotipne prestave strokovnih delavk/delavcev, za katere so romski otroci najprej »Romi«, šele nato otroci

STRATEGIJE:

- Spodbujanje spoznavanja romske kulture in razvijanja kulturne strpnosti.
- Izobraževanje strokovnih delavcev za delo z otroki romske skupnosti (na centrih za socialno delo, policiji, šolah idr.).
- Izvesti je treba študijo o pojavu zgodnjih prisilnih porok in izvajati ustrezne ukrepe.

C. Otroci in mladina brez spremstva

Cilja:

1. Zagotoviti otrokom in mladini brez spremstva uresničevanje vseh pravic. Skladno z 2. členom Konvencije ZN o otrokovih pravicah je Republika Slovenija vsakemu otroku, ki sodi pod njeno pristojnost, dolžna zagotoviti uresničevanje vseh pravic brez kakršnegakoli razlikovanja. Skladno z 20. členom konvencije je RS otrokom, ki so začasno ali za stalno prikrajšani za svoje družinsko okolje ali pri katerih je bivanje v tem okolju v nasprotju z njihovimi najboljšimi koristmi, dolžna zagotoviti posebno varstvo in pomoč. Prav tako je Republika Slovenija skladno z 22. členom konvencije dolžna sprejeti vse ustrezne ukrepe, ki otroku, ki sam ali v spremstvu staršev ali katere koli druge osebe prosi za status begunca/begunke, omogočati takoj po prihodu v Slovenijo ustrezno varstvo in humanitarno pomoč.
2. Prizadevali si bomo, da bomo za vsakega otroka brez spremstva pridobili potrebne relevantne informacije o njegovem položaju, mu zagotovili celostno obravnavo in zanj pripravili takšne rešitve, ki bodo v njegovo največjo korist. Otrokom, prosilcem za azil, in migrantom je treba zagotoviti enak obseg pravic na področju zdravstvenega varstva in izobraževanja kot slovenskim otrokom.

1. CILJ: Zagotoviti otrokom in mladini brez spremstva uresničevanje vseh pravic

STRATEGIJE:

- Ko se v konkretnem primeru ugotovi, da je vrnitev otroka v matično državo, ter v njegovo družino najboljša rešitev, bomo le-to izvajali na podlagi programov prostovoljne vrnitve, in sicer ob pomoči in sodelovanju z ustreznimi organi v otrokovi matični državi. V Sloveniji

moramo v ta namen izdelati celovit sistem delovanja pri vračanju otrok, ob upoštevanju določil Zakona o tujcih in posebno pozornost nameniti vlogi spremljevalca.

- Po pridobitvi statusa begunca/begunke bi moral biti izdelan celovit individualni program integracije za vsakega otroka – begunca, v sodelovanju s Sektorjem za integracijo beguncev in tujcev, centri za socialno delo, šolami, zdravstvenimi ustanovami ter v sodelovanju z otrokom in nevladnimi organizacijami, da se takemu otroku omogoči čim lažjo in hitrejšo vključitev v novo okolje.
- Centrom za socialno delo je potrebno za izvajanje skrbi za otroke brez spremstva določiti področje dejavnosti. Še posebej bo pozornost namenjena vzpostavitvi in izvajanju individualnih integracijskih programov za vse otroke in mladino brez spremstva. Programi vključitve otrok morajo biti zagotovljeni v čim širši možni obliki.
- Zakonodajne spremembe morajo prispevati k izboljšanju zaščite in varstva otrok brez spremstva, predvsem tistih, ki ne zaprosijo za azil.
- Poiskati je treba ustreznejšo namestitev za mladoletne tujce/tujke.

2. CILJ: Celostna obravnava za otroke ali mlade brez spremstva

STRATEGIJE:

- Vsem otrokom brez spremstva zagotoviti zakonitega zastopnika ali skrbnika za posebni primer, vključno z brezplačno pravno pomočjo v vseh postopkih mednarodne zaščite.
- Ustrezno urediti področja, kjer se kažejo konkretne pomanjkljivosti pri zaščiti otrok brez spremstva in zagotoviti njihovo celostno obravnavo, brez katere je zelo težko poiskati najboljšo rešitev za otroka; zagotoviti ustrezno zbiranje podatkov o teh otrocih; odpraviti pomanjkljivo sodelovanje med pristojnimi službami; izboljšati postopke pri postavitvi skrbnikov/skrbnic; zagotoviti primerno nastanitev; pripraviti in izvajati integracijske programe za vse otroke in mlade brez spremstva.
- Krepiti sodelovanje in povezovanje vladnih in nevladnih organizacij pri nudenju pomoči ter zaščite otrok.
- Informirati je treba otroke in mladino v zvezi s trgovino z ljudmi, identifikacijo in zaščito žrtev.

D. Otroci z odklonskim vedenjem

Cilji:

1. Temeljni cilj na področju dela z otroki in mladino z odklonskim vedenjem je ustvariti pogoje, da ti otroci pridobijo znanje, izkušnje in možnosti, da spremenijo svoje vzorce vedenja in se na ta način vključijo v vrstniško in širše socialno okolje.
2. Zagotovili bomo, da se otroci z odklonskim vedenjem obravnavajo v skladu z njihovimi socialnimi razmerami ter s težo odklonskega vedenja ter dosledno spoštovali integriteto otroka v vseh postopkih pred organi, ki ga obravnavajo.
3. Prizadevali si bomo za zmanjšanje vpliva različnih dejavnikov tveganja na odklonsko vedenje otrok, s poudarkom na krepitvi družine, krepitvi socializacijske vloge šol in kvalitetnega preživljanja prostega časa.
4. Razvili bomo nove oblike deinstitutionalizacije otrok z odklonskim vedenjem.

1. CILJ: Ustvariti pogoje, da otroci z odklonskim vedenjem pridobijo znanje, izkušnje in možnosti, da spremenijo svoje vzorce vedenja in se na ta način vključijo v vrstniško in širše socialno okolje

STRATEGIJE:

- Pomembni zaščitni dejavniki pred motnjami v vedenju med otroki in mladino so ustrezna opora družine, zadovoljstvo s šolo, kakor tudi zaledje ustrezne socialne mreže, kar otroku omogoči, da bo postopoma razvil svoje sposobnosti na socialnem, izobraževalnem in delovnem področju. Prav zato bomo posebno pozornost namenili različnim oblikam podpore družini (preventivno, svetovalno, materialno) ter izobraževalnemu sistemu.
- Sofinancirati in zagotavljati je treba mrežo programov za otroke in mladino z odklonskim vedenjem (vključevanje vseh področij dejavnosti, tudi kulturnih).
- Sofinancirati je treba programe reintegracije za otroke in mladino z odklonskim vedenjem (vključevanje vseh področij dejavnosti, tudi kulturnih).

2. CILJ: Da se otroci obravnavajo tako v skladu z njihovimi socialnimi razmerami kot tudi s težo odklonskega vedenja ter da se dosledno spoštuje integriteta otroka v vseh postopkih pred organi, ki ga obravnavajo
--

STRATEGIJI:

- Otroke in mladino s čustvenimi (zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami) in vedenjskimi motnjami obravnavajo centri za socialno delo, ki sodelujejo tudi s šolskimi svetovalnimi službami ali otroke napotijo na svetovalne centre. Ker gre za reševanje kompleksnih psihosocialnih težav otrok, pa tudi njihovih družin, bo zagotovljeno, da se bo na vseh centrih za socialno delo izvajala multidisciplinarna in timska obravnava vsakega otroka in mladostnika/mladostnice.
- Zaradi varovanja koristi mladoletnega osumljenca/osumljenke v predkazenskem postopku bomo tudi v prihodnje ohranjali najmanj doseganje raven sodelovanja med socialno službo in policijo (strokovni posveti dvakrat letno) ter zagotovili sočasno vodenje postopkov obeh služb, s čimer bomo omogočili bolj učinkovito in otroku prilagojeno obravnavo.

3. CILJ: Zmanjšanje vpliva različnih dejavnikov tveganja na odklonsko vedenje otrok
--

STRATEGIJI:

- Posebno pozornost bo namenjena zgodnjemu in pravočasnemu zaznavanju resnejših oblik stisk, ki pogosto vplivajo na pojav odklonskega vedenja. Zagotoviti vzgojiteljem/vzgojiteljicam in učiteljem/učiteljicam usposabljanja o pravočasnem prepoznavanju težav otrok in mladine ter vzpostavitev dialoga s svetovalnimi službami na šolah, centrih za socialno delo, ipd.
- Otroke in mladino, katerih odklonsko vedenje je že prepoznano, je treba, če je le mogoče tudi ob podpori družine, vključiti v ustrezne oblike pomoči (vzpostavitev pozitivne samopodobe in uspešne integracije v socialno okolje).

4. CILJ: Razvoj novih oblik deinstytucionalizacije otrok z odklonskim vedenjem

STRATEGIJA:

- Razvoj mladinskih stanovanj, ki pomenijo prizadevanja za celovitost sistema pomoči otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter mladinskih centrov in drugih oblik, kot alternativnih oblik doseganje oblik vzgoje in varstva otrok z odklonskim vedenjem (vzgojnih zavodov in stanovanjskih skupin).

III.6. POLITIKA ZAŠČITE PRED ZANEMARJANJEM, NASILJEM IN ZLORABO

A. Zaščita pred zanemarjanjem in nasiljem

Cilji

1. Zagotoviti je treba ustanovitev institucije z različnimi strokovnjaki/strokovnjakinjami, kjer bi se otrokom žrtvam nudilo takojšnjo ustrezno pomoč - forenzična hiša.
2. Izboljšati je treba zakonsko varstvo in zaščito otrok, žrtev spolnih zlorab s primernejšimi, predvsem pa čim hitrejšimi rešitvami v kazenski in civilni zakonodaji.
3. Zagotavljati je treba strokovno (specialistično) usposobljenost vseh strokovnjakov/strokovnjakinj, ki se vključujejo v obravnavo otrok z izkušnjo nasilja (socialno delo, policija, pravosodje, zdravstvo, šolstvo, nevladni sektor).
4. Izvesti je treba specializacijo posebnih oblik namestitve (vzgojni in vzgojno-izobraževalni zavodi, stanovanjske skupine, krizni centri za mlade).
5. Zagotoviti je treba prepoved telesnega kaznovanja otrok.
6. Omogočiti učinkovito zaščito zoper spolno zlorabo in spolno izkoriščanje.

1. CILJ: Zagotoviti ustanovitev institucije z različnimi strokovnjaki/strokovnjakinjami, kjer bi se otrokom žrtvam nudilo takojšnjo ustrezno pomoč (forenzična hiša)

STRATEGIJI:

- Ustanoviti je treba institucijo z različnimi strokovnjaki/strokovnjakinjami, ki bodo lahko otrokom žrtvam različnih zlorab nudili takojšnjo ustrezno pomoč.
- Zagotoviti je treba ustrezno ozaveščanje in informiranje otrok, mladostnikov in staršev o problematiki nasilja v družini in širši okolici (tudi kot obvezna vsebina v šolskem kurikulumu), pri preventivnih programih pa vključiti tudi kulturne vsebine s to tematiko.

2. CILJ: Izboljšanje zakonskega varstva in zaščite otrok

STRATEGIJE:

- Zagotoviti je treba aktivno vlogo Medresorske delovne skupine za aktivnosti po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini.
- Izdelati je treba protokola za nameščanje otrok v zavodske oblike namestitev.
- Nadgraditi je treba ukrepe za zaščito in varstvo otrok v zakonodaji s področja družine.

3. CILJ: Zagotavljanje strokovne (specialistične) usposobljenosti vseh strokovnjakov /strokovnjakinj

STRATEGIJA:

- Zagotoviti dosledna usposabljanja vseh strokovnjakov/strokovnjakinj, ki se vključujejo v obravnavo otrok z izkušnjo nasilja, da jim bodo lahko nudili ustrezno strokovno obravnavo in pomoč.

4.CILJ: Vzpostaviti posebne oblike namestitve**STRATEGIJA:**

- Zaradi različnosti potreb, ki izhajajo iz življenjskih izkušenj in zdravstvenega stanja otrok, je treba vzpostaviti različne specializirane oblike namestitve od vzgojnih zavodov in rejniških družin do mreže kriznih centrov in stanovanjskih skupin).

B. Zaščita pred nasilnim dejanjem spolne zlorabe**Cilji**

1. Zagotavljanje programov za telesno in duševno okrevanje žrtev spolne zlorabe ter njihovo reintegracijo ter zagotavljanje obvezne terapevtske obravnave storilcev/storilk spolne zlorabe otrok.
2. Krepitev primarne preventive v primerih nasilnega dejanja spolne zlorabe.
3. Zagotavljanje strokovne (specialistične) usposobljenosti vseh strokovnjakov/strokovnjakinj.

1. CILJ: Zagotavljanje programov za telesno in duševno okrevanje žrtev spolne zlorabe ter njihovo reintegracijo ter zagotavljanje obvezne terapevtske obravnave storilcev/storilk**STRATEGIJI:**

- Zagotovili bomo dovolj rehabilitacijskih in drugih socialnih programov, ki so nujni za okrevanje otrok žrtev nasilnih dejanj.
- Zagotovili bomo tudi sistem obvezne terapevtske obravnave storilcev/storilk nasilnih dejanj spolne zlorabe kot učinkovit ukrep zmanjševanja števila povratnikov. Storilec/storilka nasilnega dejanja spolne zlorabe nad otrokom mora v času prestajanja zaporne kazni in tudi po prestani zaporni kazni opraviti ustrezne programe rehabilitacije. V ta namen bi bilo treba izdelati sistem njegovega/njenega spremljanja in obravnave.

2. CILJ: Krepitev primarne preventive v primerih nasilnega dejanja spolne zlorabe**STRATEGIJE:**

- Zagotoviti je treba ustrezno izobraževanje za starše in otroke o prepoznavanju in preprečevanju nasilnih dejanj spolne zlorabe (tudi kot obvezna vsebina v šolskih programih); pri preventivnih programih vključiti tudi kulturne vsebine s to tematiko.
- Zagotoviti je treba redno usposabljanje strokovnih delavcev/delavk, ki delajo z otroki in mladino.

- Zagotoviti je treba večjo medijsko pozornost informativnim oddajam o prepoznavanju različnih oblik nasilja.

3. CILJ: Zagotavljanje strokovne (specialistične) usposobljenosti vseh strokovnjakov/strokovnjakinj

STRATEGIJA:

- Nadaljevati in uvajati je treba nova strokovna usposabljanja delavcev/delavk centrov za socialno delo, policije, zdravstva, pedagoških delavcev, sodnikov, tožilcev in regijskih koordinatoric za preprečevanje nasilja.

4.CILJ: Zagotoviti prepoved telesnega kaznovanja otrok

STRATEGIJA:

- V področni zakonodaji je treba izrecno prepovedati telesno kaznovanje otrok in drugo ponižujoče ravnanje v vseh okoljih, tudi v družini. Ustrezno pripraviti oziroma zakonske in podzakonske aktov na področju družine, vzgoje in izobraževanja in pravosodja.

5.CILJ: Omogočiti zaščito otrok pred spolno zlorabo in spolnim izkoriščanjem

STRATEGIJE:

- Pripraviti je treba poglobljeno študije o spolnih zlorabah in spolnem izkoriščanju otrok in najhujših oblikah otroškega dela z namenom odkrivanja vzrokov prisilnih porok.
- Zagotovili bomo programe in politike namenjene preprečevanju, okrevanju in reintegracije otrok žrtev spolnih zlorab in spolnega izkoriščanja v skladu z dokumenti sprejetimi na Svetovnem kongresu zoper Spolno izkoriščanje otrok.
- Zagotovili bomo učinkovito preiskavo in pregon prisilnih porok, žrtvam prisilnih porok pa ustrezno rehabilitacijo in svetovanje ter varni prostor. Ozaveščali in senzibilizirali bomo javnost o spolnem izkoriščanju otrok in prisilnih porokah.
- Zagotoviti je treba usposabljanje centrov za socialno delo, sodišč, policije ter drugih instituciji o spolnem izkoriščanju otrok, trgovini z otroki in prisilnih porokah.

III.7. POLITIKA ZAŠČITE PRED DROGAMI

Cilji

1. Doseči zmanjšanje povpraševanja po alkoholu ter zmanjšanje tvegane in škodljive rabe alkohola.
2. Doseči zmanjšanje števila udeležencev/udeleženk v prometu, ki so pod vplivom alkohola ali prepovedanih drog in drugih psihoaktivnih snovi.
3. Zagotoviti pomoč otrokom in mladini, ki prihajajo iz družin, v katerih je prisotna tvegana in škodljiva raba alkohola in prepovedanih drog.

1. CILJ: Doseči zmanjšanje povpraševanja po alkoholu ter zmanjšanje tvegane in škodljive rabe alkohola

A. Alkohol

STRATEGIJE:

- Prizadevati si je treba za zmanjšanje finančne dostopnosti alkoholnih pijač: uvedba minimalnih cen in dvig trošarin na alkoholne pijače.
- Doseči je treba omejitev prostorske in časovne dostopnosti alkoholnih pijač: uvedba sistema licenciranja in sankcioniranja z možnostjo odvzema licence pravnim/fizičnim osebam, ki kršijo zakon, prepovedati akcije, kot so 'happy hour', 'dve pijači za ceno ene', pripraviti in uvesti kodeks etičnega vedenja trgovcev in gostincev glede odgovorne strežbe alkoholnih pijač, uvesti strožji nadzor nad izvajanjem zakonskih določil na prodajnih mestih in višje globe za njihovo kršitev.
- Omejiti oziroma popolnoma prepovedati je treba oglaševanje alkoholnih pijač: prepoved kakršnega koli neposrednega in posrednega oglaševanja in promocije alkoholnih pijač.
- Zagotoviti je treba izvajanje kakovostnih preventivno promocijskih programov, ki mlade poučujejo o škodljivostih alkohola na njim razumljiv način, ki vključujejo celotno šolo in mobilizirajo skupnost, ki temeljijo na teorijah socialnega vplivanja (normativni pristop), ki krepijo varovalne dejavnike, ki mlade ozaveščajo o zakonodaji na področju alkoholne problematike in so dostopni vsem mladostnikom, pri preventivnih programih vključiti tudi kulturne vsebine s to tematiko.
- Zagotoviti je treba programe za odrasle, o tem, kako pri mladih krepiti varovalne dejavnike.
- Mobilizirati je treba skupnost za odgovornejši odnos do alkohola: obveščanje, izobraževanje in ozaveščanje splošne javnosti in posameznih skupin prebivalstva ter sodelovanje ključnih akterjev/akterk na področju alkoholne politike.
- Evalvirati je treba ukrepe za zmanjšanje povpraševanja po alkoholnih pijačah in uživanja alkoholnih pijač.

2. CILJ: Doseči zmanjšanje števila udeležencev/udeleženk v prometu, ki so pod vplivom alkohola ali prepovedanih drog in drugih psihoaktivnih snovi

STRATEGIJE:

- Organiziranje informativnih in preventivnih akcij, ki bodo nosile jasno sporočilo, da je udeležba v prometu pod vplivom alkohola ali prepovedanih drog in drugih psihoaktivnih snovi v kakršnikoli količini nesprejemljiva.
- Izvajanje rednih naključnih nadzorov alkoholiziranosti voznikov/voznic motornih vozil in izvajanje ciljnega in koordiniranega poostrelega nadzora alkoholiziranosti (in uporabe drog in drugih psihoaktivnih snovi) voznikov/voznic motornih vozil v bolj tveganih obdobjih (Martinovo, prednovoletna praznovanja, ob raznih množičnih zabavah), še posebej v okolici gostinskih obratov (diskoteke, nočni klubi, lokali ...).
- Izobraževanje udeležencev/udeležencev v cestnem prometu o pomenu varne vožnje, o vožnji brez alkohola.

3. CILJ: Zagotoviti pomoč otrokom in mladini, ki prihajajo iz družin, v katerih je prisotna tvegana in škodljiva raba alkohola in prepovedanih drog

STRATEGIJA:

- Otrokom in mladini, ki prihajajo iz družin, v katerih je prisotna tvegana in škodljiva raba alkohola in prepovedanih drog, je treba zagotoviti različne vire pomoči (strokovna pomoč, strokovne in samopomočne skupine, spletno svetovanje).

B.Tobak

Cilj:

1. Preprečevanje začetka (prvih poskusov) kajenja, nadaljevanja kajenja in spodbujanje opuščanja kajenja, med tistimi, ki že kadijo

STRATEGIJE:

- Doseči je treba zmanjšanje finančne dostopnosti tobačnih izdelkov z znatnim dvigom tobačnih trošarin,
- Doseči je treba zmanjšanje dostopnosti tobačnih izdelkov (licenciranje, specializirane trgovine, omejitev prodajnih mest v določenih okoljih, npr. blizu šol).
- Doseči je treba zmanjšanje privlačnosti tobačnih izdelkov (velika slikovna opozorila, prepoved dodanih okusov, enotna embalaža tobačnih izdelkov).
- Doseči je treba popolno prepoved oglaševanja tobačnih izdelkov (prepoved obstoječih izjem) in popolnoma prepovedati oziroma ustrezno omejiti marketinške aktivnosti tobačne industrije.
- Doseči je treba prepoved donacij tobačne industrije.
- Zagotoviti je treba izvajanje kakovostnih preventivno-promocijskih programov z normativnim pristopom, ki so dostopni mladini ter aktivnosti obveščanja, izobraževanja in ozaveščanja splošne javnosti in posameznih skupin prebivalstva, pri preventivnih programih vključiti tudi kulturne vsebine s to tematiko.
- Zagotoviti je treba izvajanje programov opuščanja kajenja za mladino.
- doseči strog nadzor kršitev zakonskih določil v kombinaciji z ustrezno in progresivno kaznovalno politiko.
- Zagotoviti je treba ustrezno vrednotenje ukrepov, programov in aktivnosti na tem področju.

C. Prepovedane droge

Cilji:

1. Temeljni cilj preventive je ustvarjanje takih družbenih razmer, ki posamezniku/posameznici dajejo možnosti za razvijanje življenjskega sloga brez uporabe prepovedanih drog. Pri tem je treba upoštevati pravico otrok in mladine do zaščite pred okoliščinami, ki pogojujejo uporabo

drog in zagotoviti možnosti za odgovorno sprejemanje odločitev o neuporabi drog med otroki in mladino. Hkrati z osnovnim namenom preprečevanja je treba razvijati tudi vse ukrepe in aktivnosti zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog. Izobraževanje mladih o posledicah uporabe vseh vrst drog (tudi dovoljenih) in posledično zmanjševanje povpraševanja po drogah ter preprečevanje ponudbe.

2. Doseči uskladitev različnih dejavnosti na področju preprečevanja in zaščite pred škodljivimi posledicami rabe prepovedanih drog in zaščite pred njimi ter obravnave odvisnosti z namenom povezovanja in sodelovanja ter vzpostavitve stabilne mreže programov na področju drog.
3. Zagotoviti več kakovostnih programov zdravljenja odvisnosti od drog ter psihosocialnih programov obravnave odvisnosti, ki bodo dostopni in med seboj povezani, ki bodo izhajali iz dejanskih potreb, in bodo zagotavljali celostno obravnavo ter bodo razvojno naravnani in vrednoteni.

1. CILJ: Doseči zmanjševanje povpraševanja po prepovedanih drogah ter preprečevanje ponudbe

STRATEGIJE:

- Zagotoviti je treba intenzivnejše financiranje preventivnih akcij osveščanja o posledicah uporabe prepovedanih drog in podpora akcijam zoper uporabo prepovedanih drog (ozaveščanje mladih in njihovih staršev ter strokovnih delavcev). Pri preventivnih programih vključiti tudi kulturne vsebine s to tematiko.
- Zagotoviti je treba ostrejši nadzor nad ponudbo in (pre)prodajo vseh vrst drog ter okrepiti akcije osveščanja o drogah in njihovih učinkih ter zoper uporabo drog v lokalih in drugih družabnih središčih, kjer se zadržuje mladina.
- Zagotoviti je treba podporo uravnoteženi mreži programov na področju prepovedanih drog, glede na dostopnost in potrebe.

2. CILJ: Doseči uskladitev različnih dejavnosti na področju preprečevanja škodljivih posledic rabe prepovedanih drog in zaščite pred njimi ter obravnavo odvisnosti

STRATEGIJI:

- V praksi se kaže pomanjkljivost v nezadostnem strokovnem nadzoru nad izvajanjem različnih programov, zato je treba zagotoviti smernice in standarde za delo na vseh področjih ter redni strokovni nadzor nad vsemi izvajalci storitev na področju prepovedanih drog.
- Zagotoviti je treba verificirano, dostopno in kontinuirano strokovno usposabljanje. Z namenom identifikacije dejanskih rezultatov je, ob upoštevanju posebnosti posameznih programov (glede na področja, ki jih pokrivajo), potrebno izdelati kriterije za njihovo vrednotenje. Poleg tega je treba izvajalcem omogočiti dodatna usposabljanja za izvajanje vrednotenja programov.

3. CILJ: Zagotoviti več kakovostnih programov zdravljenja odvisnosti od prepovedanih drog, ki bodo dostopni in med seboj povezani ter bodo izhajali iz dejanskih potreb in bodo zagotavljali celostno obravnavo ter bodo razvojno naravnani ter vrednoteni

STRATEGIJI:

- Otrokom oziroma mladini, staršem in drugim družinskim članom, ki se srečujejo s pojavom uporabe prepovedanih drog, je treba zagotoviti kakovostne programe zgodnje intervencije in individualizirane oblike pomoči.
- Zagotoviti je treba izvajanje preventivnih programov, ki bodo potekali v šolskem okolju in izven njega. V preventivne programe je treba vključiti tudi kulturne vsebine s to tematiko.

III.8. POLITIKA PROSTOČASNIH AKTIVNOSTI

Cilji

- 1.** Temeljni cilj je v največji možni meri zagotoviti možnosti za kakovostno preživljanje prostega časa za vse različne starosti otrok in mladih, s posebnim poudarkom na razvijanju zdravega življenjskega sloga otrok, mladostnikov in družin.
- 2.** Pripraviti in sprejeti sistemske rešitve za delovanje nevladnih organizacij, ki svoje programe ali dele svojih programov namenjajo bogatitvi ponudbe prostočasnih dejavnosti ter zagotoviti zaposlovanje, izobraževanje in usposabljanje mentorjev/mentorice, animatorjev/animatorke in mladinskih delavcev/delavk, ki bodo delovali v programih za prosti čas, zagotoviti sistemske rešitve za sofinanciranje programskih stroškov, stroškov investicij ter plačilo prostorov, kjer se izvajajo prostočasne aktivnosti.
- 3.** V medijski produkciji, ki je namenjena otrokom in mladini, zagotoviti, da se na primeren način javnost informira o možnostih kakovostnih in nekomercialnih oblik preživljanja prostega časa, o delovanju skupin in organizacij za otroke ter mladinskih organizacij ter promociji prostočasnih dejavnosti.
- 4.** Pri zagotavljanju razvoja ponudbe za prosti čas bo posebna pozornost namenjena otrokom in mladim s posebnimi potrebami, socialno ogroženim otrokom in mladim, otrokom priseljencev in beguncev, mladim priseljencem in beguncem, otrokom brez spremstva in otrokom in mladim iz drugačnih kulturno-etničnih okolij.

1. CILJ: V največji možni meri zagotoviti možnosti za kakovostno preživljanje prostega časa za vse različne starosti otrok in mladih

STRATEGIJE:

- V sodelovanju z akterji/akterkami na danem področju bomo pripravili celovito nacionalno politiko prostega časa za otroke in mladino, katere namen bo ustvarjanje in zagotavljanje pogojev za ohranitev obstoječih in razvoj novih nepridobitnih programov za kakovostno preživljanje prostega časa otrok in mladine. Nacionalna politika bo podlaga za izvedbo sistemskih ukrepov in zagotavljanja prej omenjenih pogojev.
- Treba je izvesti pilotni projekt programov prostočasnih aktivnosti s poudarkom na športnih in kulturnih vsebinah ter družabnih igrah z aktivno vlogo staršev, pod pokroviteljstvom lokalnih skupnosti in vzgojno – izobraževalnih zavodov. Če bo pilotni projekt dobil pozitivno oceno, je treba razširiti dejavnost na območje celotne Slovenije.
- Zagotoviti je treba brezplačno vključitev otrok in mladih iz socialno ogroženih družin v kakovostne programe za preživljanje prostega časa za otroke in mladino na različnih področjih (na primer kulturne, športne) in jim tako omogočiti razvijanje različnih sposobnosti (na primer socialne in komunikacijske veščine, umetniške, gibalne spretnosti, razvoj različnih pismenosti) ter tudi nadarjenosti.

2. CILJ: Pripraviti in sprejeti sistemske rešitve za delovanje nepridobitnih organizacij

STRATEGIJI:

- Vzpostavili bomo rednejše oblike sodelovanja med ministrstvi z namenom zagotovitve usklajenega izvajanja ukrepov na področju kakovostnega preživljanja prostega časa otrok in mladine, v večji meri vključiti vse akterje/akterke, ki imajo v Sloveniji na tem področju razvejano dejavnost.
- Vzpostavili bomo redne oblike sodelovanja med ministrstvi in drugimi pristojnimi akterji/akterkami (npr. nevladnimi organizacijami in drugimi nepridobitnimi institucijami) s ciljem zagotovitve usklajenega izvajanja ukrepov na področju kakovostnega preživljanja prostega časa otrok in mladine.

3. CILJ: V medijski produkciji, ki je namenjena otrokom in mladini, zagotoviti, da se javnost na primeren način informira o možnostih kakovostnih in nekomercialnih oblik preživljanja prostega časa

STRATEGIJI:

- Spodbujanje priprave kakovostnih prispevkov v različnih medijih o kakovostnem in kreativnem preživljanju prostega časa, zanimivih hobijih ter odkrivanju in razvijanju talentov.
- Prilagoditi je treba čas in vsebine v elektronskih medijih, namenjenih otrokom in mladini, glede na dinamiko njihovih dnevnih obveznosti (pouk, obšolske dejavnosti).

4. CILJ: Pri zagotavljanju razvoja ponudbe za prosti čas bo posebna pozornost namenjena otrokom in mladim s posebnimi potrebami, socialno ogroženim otrokom in mladim, otrokom priseljencev in beguncev, mladim priseljencem in beguncem, otrokom brez spremstva in otrokom in mladim iz drugačnih kulturno-etničnih okolij

STRATEGIJE:

- Posebno pozornost bomo posvetili zagotavljanju možnosti za brezplačno udejstvovanje otrok in mladine iz socialno šibkih družin na področju priložnostnih aktivnosti. Še naprej bomo s pomočjo različnih (tudi nevladnih) organizacij omogočali brezplačno letovanje in zimovanje, tabore, planinarjenje, izlete in ekskurzije otrokom in mladim iz socialno šibkih družin.
- Pripravili bomo ustrezne vsebinske programe z vsemi potrebnimi prilagoditvami za otroke in mladino s posebnimi potrebami, otroke drugih etničnih skupnosti, otroke priseljencev/priseljenk in beguncev/begunk, mlade priseljence/priseljenke in begunce/begunke in otroke brez spremstva ter jih ustrezno finančno podpreti.
- Vsebine in dejavnosti za kakovostno preživljanje prostega časa bomo integrirali v vse vzgojno-izobraževalne programe. Ob teh dejavnostih otrok lahko spozna svoje interese, pridobi informacije o možnostih za poklicno izbiro, razvije širše komunikativne sposobnosti in dobi več možnosti za samouresničevanje. Poleg že obstoječih krožkov v šolah bomo na pobudo otrok in mladih razvijali tudi nove možnosti preživljanja prostega časa, ki naj spodbujajo enake možnosti spolov in uporabljajo nove didaktične prijeme, enako primerne za oba spola, ter bodo dovolj široke za najrazličnejše posameznikove težnje in potrebe (na primer športne, umetnostne, kulturne, prostovoljne, izobraževalne).

III.9. PROSTORSKA POLITIKA

Cilja

1. Nova prostorsko-urbanistično-načrtovalska politika mora upoštevati tudi pluralnost potreb in želja otrok in mladine ter med seboj povezati strategije, nosilce in vire – javne, zasebne, človeške, finančne, kulturne in ne nazadnje fizične, prostorske idr.
2. Vključevanje potreb otrok in mladine v celovito prostorsko načrtovanje, ki mora biti opredeljeno na ravni države kot celote.

1. CILJ: Nova prostorsko-urbanistično-načrtovalska politika mora upoštevati pluralnost potreb in želja otrok in mladine
--

STRATEGIJE:

- Pri urejanju mest je potreben nov pristop, ki bo temeljil na spoštovanju človekovih, še posebej pa otrokovih pravic. Občine in mesta morajo pri uvajanju sprememb odigrati ključno vlogo in pri spreminjanju sedanje podobe mest pri izvajanju svoje politike upoštevati ključna področja, med katerimi so tudi organizacija in uporaba notranjih in zunanjih površin za otroke prožnejši, bolj diferencirani programi za preživljanje prostega časa otrok in mladine, ki niso več le kraj, kamor se lahko pride ob točno določenem času, temveč so to površine, ki jih lahko uporablja večje število otrok in družin, z veliko bolj prožnim delovanjem in prilagojenim časom.
- Ukrepi morajo počasi prerasti v organsko načrtovanje javnih zelenih in drugih površin, ki bodo postopoma postale integralni del sosesk, v katerih bo moralo biti vnaprej določeno, kateri starostni skupin otrok so te površine v prvi vrsti namenjene, nato pa je treba te površine spremeniti v površine za igro in druženje z določeno vsebino ter jim dodati tudi vzgojno funkcijo.
- Mesta naj bi se pridružila Unicefovi akciji »Otrokom prijazna mesta« in v njenem okviru naj bi zastavila demonstracijo celovitega vključevanja potreb otrok in mladine v urejanje javnega prostora.

2. CILJ: Vključevanje potreb otrok in mladine v celovito prostorsko načrtovanje, ki mora biti opredeljeno na ravni države kot celote

STRATEGIJE:

- Ministrstvo, pristojno za razvoj prostora, bo v okviru svojih pravnih podlag in dokumentov ustrezno sistemsko skrbelo pri načrtovanju prostorskih rešitev za vključenost potreb otrok in mladostnikov/mladostnic za zdrav življenjski prostor, upoštevajoč skrb za ohranjanje kulturne in naravne dediščine. Pri pripravi dokumentov bodo povabljeni tudi drugi resorji (izobraževanje, kultura idr.) – tako ministrstva, javni zavodi kot nevladne organizacije, ki se s tem področjem že dejavno ukvarjajo (npr. ZAPS – Zbornica za arhitekturo in prostor; ZVKDS – Zavod za kulturno dediščino Slovenije).
- Država bo dodatno spodbujala civilno družbeno delovanje na področju načrtovanja prostora, povezovala bo prizadevanja posameznih skupin ter preprečevala morebitna navzkrižja interesov med njimi. Prav tako bo kadrovsko in finančno podpirala strokovno in nadzorno vlogo teh skupin s ciljem razvoja višje kakovosti prostora in okolja.
- V pripravo Državnega prostorskega reda, ki je v pristojnosti resornega ministrstva, bodo vključene tudi vsebine s podrobnejšimi urbanističnimi pravili za načrtovanje prostora na ravni občine.

- Zagotoviti je treba sistemsko ureditev in vzdrževanje otroških in šolskih igrišč ter igrišč za otroke s posebnimi potrebami, k pripravi sistemskih ureditev je treba pritegniti vključenost različne stroke (resorje).
- Zagotoviti je treba pripravo in sofinanciranje programov (nujno medresorsko sodelovanje), ki pri otrocih in mladih razvijajo t.i. prostorsko pismenost – občutljivost do grajenega prostora, razvoj znanj, spretnosti ter vrednot, vezanih na urejanje prostora, ohranjanje kulture in naravne dediščine, vključno s spoznavanjem žive (nesnovne) dediščine – na primer običaji, šege.

III.10. KULTURNA POLITIKA

A) Skrb za dostopnost kakovostne kulturne ponudbe in participacijo otrok in mladih v kulturi

Cilja:

1. Zagotoviti dostopnost kulturne ponudbe in povečati kulturno udejstvovanje otrok in mladih v kulturi, tako z vidika ustvarjalcev kot z vidika »potrošnikov« kulture.
2. Zagotoviti ustrezno spodbujanje bralne kulture na vseh starostnih stopnjah, tudi z namenom izboljšanja ravni bralne pismenosti otrok in mladih.

1. CILJ: Zagotoviti dostopnost kulturne ponudbe in povečati kulturno udejstvovanje otrok in mladih v kulturi, tako z vidika ustvarjalcev kot z vidika »potrošnikov« kulture

STRATEGIJE:

- Upoštevajoč evropske kulturne politike si je treba prizadevati za spodbujanje programov in projektov, ki povezujejo kulturno, izobraževalno in znanstveno sfero ter področje medijev in ki spodbujajo učečo se populacijo vseh starostnih stopenj tako k spoznavanju kulture kot tudi k samemu ustvarjanju, s čimer se zvišuje kulturna in medijska pismenost. Kultura za mlade, z mladimi in kultura mladih mora biti pomemben element nacionalne in lokalne politike (partnerstvo). Kultura mora postati del vsakdanjega življenja otrok in mladih. Prizadevali si moramo za povišanje stopnje participacije otrok in mladih v kulturi, tako z vidika spodbujanja k ustvarjalnosti kot z vidika zagotavljanja pogojev za konzumiranje in refleksijo kakovostnih in raznovrstnih umetniških praks (od tradicionalnih do sodobnih).
- Ministrstvi, pristojni za kulturo ter vzgojo in izobraževanje bosta na področju kulturne vzgoje, področja, ki preči področje kulture ter vzgoje in izobraževanja, zagotovili razvoj kulturne vzgoje kot preplet ustvarjanja na vseh kurikularnih področjih preko inovativnih pedagoških in didaktičnih pristopov.
- Ministrstvi, pristojni za kulturo ter vzgojo in izobraževanje bosta finančno podpirali izvajanje programov in projektov za otroke in mladino, tako v vzgojno-izobraževalnih kot v kulturnih ustanovah. Skrbeli bosta za kakovostno kulturno-vzgojno ponudbo na vseh področjih kulture kot so opredeljena v aktualnem Nacionalnem programu za kulturo ter Nacionalnih smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju.
- Ministrstvi, pristojni za kulturo ter vzgojo in izobraževanje, si bosta prizadevali zagotoviti učinkovito sodelovanje med pristojnimi organi in institucijami na področju kulturne vzgoje v vzgojno-izobraževalnem procesu.
- Ministrstvi, pristojni za kulturo ter vzgojo in izobraževanje, si bosta prizadevali zagotoviti otrokom in mladim pogoje za boljšo dostopnost do kulturne dediščine in njihovo aktivno vključevanje v dediščinske projekte.
- Ministrstvi, pristojni za kulturo ter vzgojo in izobraževanje, si bosta skupaj z ostalimi pristojnimi resornimi organi prizadevali vključevati kulturne vsebine tudi v preventivnih in promocijskih dejavnostih na drugih področjih: zdravje, zdrav življenjski slog, socialna vključenost idr.
- Ministrstvi, pristojni za kulturo ter vzgojo in izobraževanje bosta na področju kulture in vzgoje zagotovili strokovno usposabljanje strokovnih delavcev/delavk v vzgojno-izobraževalnih zavodih (v nadaljevanju: VIZ), v kulturnih ustanovah, ustanovah s področja zdravja, sociale ... (strokovne delavce/delavke opolnomočiti za izobraževanje mladih o umetnosti, z umetnostjo in skozi umetnost).

- Ministrstvi, pristojni za kulturo ter vzgojo in izobraževanje, bosta v sodelovanju z drugimi resorji na nacionalni, regionalni in lokalni ravni zagotovili ustrezno informiranje strokovne in širše javnosti o kakovostnih programih in projektih za otroke in mladino, tako v sklopu vzgojno-izobraževalnega procesa kot v prostem času otrok in mladih.

2. CILJ: Zagotoviti ustrezno spodbujanje bralne kulture na vseh starostnih stopnjah in izboljšanje ravni bralne pismenosti otrok in mladih

STRATEGIJE:

- Ministrstvi, pristojni za kulturo ter vzgojo in izobraževanje bosta zagotovili večji delež financiranja vsebin, ki zadevajo spodbujanje bralne kulture za otroke in mladino, tudi z namenom izboljšanja ravni bralne pismenosti otrok in mladih.
- Ministrstva, pristojna za kulturo, vzgojo in izobraževanje ter delo, družino in socialo bodo spodbujala razvoj programov, ki prispevajo k bralni pismenosti otrok in mladine, ki predstavlja temelj posameznikovega razvoja in s tem razvoja družbe kot celote, vključujoč programe, ki spodbujajo dostopnost knjig (obiskovanje knjižnic, idr.), razvijajo interes za branje ter zavedanje, da je branje pomembna aktivnosti v vsakdanjem življenju in kakovostnem preživljanju prostega časa.
- Ministrstvi, pristojni za vzgojo in izobraževanje ter kulturo, bosta zagotovili strokovno usposabljanje strokovnih delavcev v VIZ na področju bralne pismenosti in bralne kulture.

B) Uveljavljanje pozitivnega vpliva in vloge medijev

Cilja:

1. Zagotoviti dostop vsem otrokom in mladini do vseh vrst medijev, katerih cilj je krepitev otrokove družbene, duhovne in nravstvene blaginje ter telesnega in duševnega zdravja.
2. Skrbeti za izvajanje medijske zakonodaje, ki ščiti otroke in mladino pred zanje škodljivimi vsebinami in hkrati spodbujati medijsko politiko, da bo opozarjala na probleme diskriminacije in depriviligiranih skupin ter podpirala razvoj otrok in mladine kot aktivnih državljanov, spodbujala odprtost in dostopnost medijev za otroke.

1. CILJ: Zagotoviti dostop vsem otrokom in mladini do vseh vrst medijev, katerih cilj je krepitev otrokove družbene, duhovne in nravstvene blaginje ter telesnega in duševnega zdravja

STRATEGIJE:

- Ker je pogoj medijskega opismenjevanja dostopnost do medijske tehnologije in vsebine, mora imeti vsak učenec dostop do nje. Učenci se morajo naučiti ravnati z medijsko tehnologijo že v osnovni šoli. Zato bo ministrstvo, pristojno za vzgojo in izobraževanje, še naprej skrbelo za opremljenost šol s sodobno medijsko tehnologijo kot so radijske naprave, televizorji z video-napravami, kamere, računalniki ter z medijskimi vsebinami kot so knjige, zgoščenke, video-kasete in internet.
- Ministrstvo, pristojno za vzgojo in izobraževanje, bo v sodelovanju z ministrstvom, pristojnim za kulturo in medije, ter v povezavi z drugimi pristojnimi institucijami spodbujalo sodelovanje šol z mediji, še posebej s t.i. programi posebnega pomena (lokalni, regionalni, študentski in nepridobitni radijski in televizijski programi), ki nudijo programske vsebine v javnem in kulturnem interesu Republike Slovenije.

- Otrokom in mladim bo omogočeno, da bodo lahko pri predmetih, kot sta vzgoja za medije ter državljanska vzgoja in etika ali v novinarskih in drugih interesnih dejavnostih s tega področja oblikovali medijske vsebine, ki se nanašajo na probleme, ki jih tarejo in zanimajo.
- Ministrstvo, pristojno za vzgojo in izobraževanje, bo v sodelovanju z ministrstvom, pristojnim za kulturo in medije ter drugimi pristojnimi institucijami še naprej spodbujalo produkcijo medijskih vsebin, ki se nanašajo na otroke in mladino.
- Pri razvoju medijske in digitalne (spletne) pismenosti bomo na vseh pristojnih ministrstvih upoštevali tudi sklepe Sveta EU, ki se nanašajo na Evropsko strategijo z nazivom "Boljši internet za otroke".

2. CILJ: Skrbeti za izvajanje medijske zakonodaje, ki ščiti otroke in mladino pred zanje škodljivimi vsebinami in hkrati spodbujati medijsko politiko, da bo opozarjala na probleme diskriminacije in depriviligiranih skupin

STRATEGIJE:

- Ministrstvo, pristojno za vzgojo in izobraževanje, bo pripravilo koncept informiranja staršev, katerih otroci obiskujejo osnovno šolo, o možnih oblikah zaščite pred neprimernimi internetnimi vsebinami.
- Ministrstvo, pristojno za vzgojo in izobraževanje, si bo prizadevalo za doslednejše upoštevanje zapisane komunikacijske pravice otrok, zapisane v Konvenciji o otrokovih pravicah, Kodeksu Društva novinarjev Republike Slovenije ter Kodeksu oglaševanja Slovenske oglaševalske zbornice.
- Spodbujanje medijev k opozarjanju na neenako obravnavanje in depriviligiranost nekaterih otrok, mladine in družbenih skupin, ki jim pripadajo.
- Ozaveščanje odraslih, predvsem staršev in učiteljev, o možnostih za varno uporabo svetovnega spleta oziroma zaščita otrok pred pornografskimi in drugimi škodljivimi vsebinami.

III.11. PARTICIPACIJA OTROK IN MLADINE

Cilja:

1. Priprava nacionalnega modela za vključevanje otrok in mladine v participatorne procese, ki bo služila kot vodilo in model na nacionalni in lokalni ravni.
2. Nadaljnji razvoj oblik participacije otrok in mladine v postopkih odločanja o vprašanjih, ki jih neposredno zadevajo.

1. CILJ: Priprava nacionalnega modela za vključevanje otrok in mladine v participatorne procese, ki bo služila kot vodilo in model na nacionalni in lokalni ravni

STRATEGIJA:

- Izdelava strategije vključevanja otrok in mladine v participatorne procese z jasnimi smernicami in odgovornimi akterji/akterkami za implementacijo strategije.

2. CILJ: Nadaljnji razvoj oblik participacije otrok in mladine v postopkih odločanja o vprašanjih, ki jih neposredno zadevajo

STRATEGIJE:

- Izvajati specializacijo sodnikov/sodnic in odvetnikov/odvetnic za delo z otroki in mladimi (pridobivanje posebnih veščin in znanj).
- Izdelava publikacije z nasveti, kako prisluhniti otrokom in upoštevati njihovo mnenje, ki bo namenjena strokovnim delavcem/delavkam, ki delajo na področju pomoči družini.
- Otrokom, vključenim v sistem rednega izobraževanja, je potrebno omogočiti participacijo in aktivno vlogo v okviru svetov šole.
- Pri pripravi novih zakonodajnih rešitev s področja vzgoje in izobraževanja, je treba obvezno pridobiti tudi mnenje reprezentativnih predstavnikov/predstavnice otroške populacije.
- Otrokom, vključenim v predšolsko izobraževanje, je potrebno omogočiti, da izrazijo svoje mnenje glede opreme igralnice, vrte igrač in načrtovanja aktivnosti, ki potekajo v okviru predšolskega izobraževanja z namenom ustvarjanja otrokom prijaznega okolja.
- Otrokom in mladim omogočiti participacijo pri razvijanju in načrtovanju kulturnih programov in projektov na področju kulturno-umetnostne vzgoje.
- Formirati nov status v okviru osnovnih in srednjih šol - status prostovoljca/prostovoljke (kot status športnika) za spodbujanje prostovoljstva med mladimi.
- V okviru šolskega koledarja bi bilo smiselno obeležiti dan prostovoljstva z namenom krepitve prostovoljske dejavnosti med mladimi in imenovati šolskega koordinatorja/koordinatorice, ki bi v sodelovanju z lokalno skupnostjo poskrbel za posredovanje informacij, ki jih za aktivno participacijo potrebujejo mladi.
- V okviru osnovnih in srednjih šol bi bilo potrebno organizirati dan participacije, ko bi potekale različne delavnice in okrogle mize na to temo, predstavitev nevladnih in drugih organizacij s področja participacije otrok in mladine.
- Pri pripravi prostorskih strateških dokumentov na ravni države (prostorski red države) in pri pripravi prostorskih aktov občin bi bilo smiselno v okviru presoje vplivov na družbeno okolje kot dodaten korak vključiti v razpravo tudi otroke in mladino.

- Izvesti je treba strokovno razpravo o morebitnem znižanju starosti za pridobitev volilne pravice.
- Evalvirati je treba dosedanje delo otroškega parlamenta.

IV. poglavje: MEDNARODNO SODELOVANJE

Cilja:

1. Slovenija si bo prizadevala za postopno uresničevanje mednarodno dogovorjenega cilja razvitih držav za povečanje sredstev za uradno razvojno pomoč, namenjeno najmanj razvitim državam ter zmanjševanju revščine po svetu, ki še posebej prizadeva otroško populacijo. Približati se priporočenemu cilju OZN in EU na 0,75 odstotka BND do leta 2015, ki ga naj bi za te namene prispevale razvite države, je tudi dolgoročni cilj Republike Slovenije. V skladu z evropskim soglasjem v razvoju si Slovenija prizadeva povečevati delež BND, ki ga namenja državam v razvoju, tako da bi do leta 2015 dosegla 0,33 odstotka BND. Sprejetje programske naravnane državnega proračuna za leto 2010 je omogočil prehod na programiranje bilateralnega razvojnega sodelovanja Republike Slovenije ter pripravo večletnih okvirnih programov mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči Republike Slovenije. Krepitev vloge žensk in skrb za dobrobit otrok je ena izmed treh prioritete Okvirnega programa mednarodna razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči RS za obdobje 2013 do 2015.
2. Slovenija bo sledila razvojnim ciljem tisočletja in na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči poleg zmanjševanja revščine in lakote posebno pozornost namenjala tudi skrbi za dobrobit otrok. V mednarodnih forumih si bo prizadevala za zaščito otrok s posebnim poudarkom na preprečevanju nasilja nad otroki, na pravicah in potrebah otrok, prizadetih zaradi oboroženih spopadov, in za uveljavljanje otrokovih pravic. Republika Slovenija je s članstvom v Izvršnem odboru UNICEF v obdobju 2009-2011 in s predsedovanjem odboru v 2011 utrdila svoj ugled kot država, ki pomembno prispeva k mednarodnim prizadevanjem za pravice otrok v okviru širše dimenzije človekovih pravic in mednarodnega razvojnega sodelovanja. Prav tako je povečala svojo prepoznavnost kot država, ki se aktivno zavzema za pospešeno uresničevanja razvojnih ciljev tisočletja.

1. CILJ: Slovenija bo sledila postopnemu uresničevanju mednarodno dogovorjenega cilja razvitih držav za povečanje sredstev za uradno razvojno pomoč, namenjeno najmanj razvitim državam in zmanjševanju revščine po svetu

STRATEGIJE:

- Zaveza k zmanjševanju revščine in pomoči revnim državam mora v vsaki državi iti dlje od neposrednih programov razvojne pomoči. Zato si bo slovenska vlada prizadevala, da bo na mednarodnem področju zagovarjala trajnostni razvoj vseh, tudi revnih držav, ter bo v ta namen: podpirala pobude za odpis dolgov visoko zadolženih revnih držav v zameno za njihovo nedvoumno obvezo, da se bodo prednostno lotile izkoreninjanja revščine; podpirala uresničevanje Pobude 20/20; razvijala partnerske odnose z revnejšimi državami z namenom povečevanja direktnih investicij in sproščanja svetovne trgovine; sodelovala pri delu multilateralnih mednarodnih razvojnih organizacij; gradila konsistentno politiko do revnih držav; intenzivneje sodelovala z nevladnimi organizacijami, gospodarskim sektorjem in raziskovalno skupnostjo v te namene.
- Sodelovala bo pri delu teles EU, ki oblikujejo politiko ter programe in instrumente razvojne in humanitarne pomoči EU, zlasti pri programih humanitarne pomoči in pomoči v hrani in s tem skušala prispevati za pomoč revnih otrok v svetu.

- Podpora državljanek in državljanov Slovenije za pomoč revnim otrokom v svetu bo še naprej potekala v skladu z možnostmi, usmerjenimi v podporo organizacij, ki nudijo tovrstno pomoč v najbolj prizadetih delih sveta.

2. CILJ: Slovenija bo sledila razvojnim ciljem tisočletja in poleg izkoreninjenja revščine in lakote posebno pozornost namenjala tudi skrbi za dobrobit otrok
--

STRATEGIJE:

- Slovenska vlada si bo prizadevala nuditi podporo mednarodnim organizacijam, usmerjenim v izboljšanje položaja otrok, pri doseganju mednarodno sprejetih ciljev, še posebej tistih, ki zadevajo področja umrljivosti otrok, zagotavljanja osnovne zdravstvene preskrbe otrok, univerzalnega dostopa do osnovnega izobraževanja, boja proti virusu HIV/AIDS ter zaščite otrok pred izkoriščanjem, nasiljem, zlorabo in oboroženimi spopadi. Njena prednostna skrb bo namenjena zadovoljevanju potreb najbolj ranljivih skupin otrok v državah v razvoju, še posebej tistih v najmanj razvitih državah in državah podsaharske Afrike.
- Dejavno bo sodelovala v okviru teles, konvencij in agencij Organizacije združenih narodov, zlasti UNICEF, Sveta za človekove pravice, ILO, WHO in UNESCO ter zasledovala celostno obravnavanje zaščite otrok, kot tudi uveljavljanju otrokovih pravic.
- Prizadevala si bo za postopno zviševanje prostovoljnega prispevka za UNICEF vsaj za 0,01% EUR na prebivalca ter za sodelovanje v bilateralnih programih zaščite otrok skupaj z UNICEF.
- Skladno z geografskimi in vsebinskimi prioritetami na področju bilateralnega razvojnega sodelovanja, kot izhajajo iz Resolucije o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za obdobje do leta 2015 in Okvirnega programa mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči RS za obdobje 2013 do 2015, bo Slovenija izvajala v sodelovanju z organizacijami civilne družbe. Slovenija si bo prav tako prizadevala podpirati aktivnosti, posvečene izobraževanju za človekove pravice za otroke, in si prizadevala za preprečevanje spolnega nasilja nad deklicami ter njihovo zaščito med oboroženimi spopadi.

V. poglavje: URESNIČEVANJE IN SPREMLJANJE IZVAJANJA PROGRAMA

A. Uresničevanje in spremljanje doseganja ciljev

S sprejemom Programa za otroke in mladino se je Vlada Republike Slovenije zavezala doseči povezano delovanje različnih akterjev/akterk in na ta način izpolniti temeljni namen, to je izboljšanje kakovosti življenja otrok in mladine v Sloveniji. Z na novo opredeljenimi ukrepi želimo doseči predvsem:

- čim višjo raven zdravstvenega varstva in zdravja,
- kakovostno družinsko življenje in medčloveške odnose,
- dvig izobrazbene ravni in s tem izboljšanje zaposlitvenih možnosti,
- zaščititi otroke in mladino pred pastmi revščine, vsemi oblikami nasilja in rizičnim vedenjem,
- zagotovitev ustreznih bivanjskih enot in varnega prostora za igro in druženje ter kakovostno kulturno in prostočasno udejstvovanje.

Doseganje ciljev, ki jih določa program, se bo v okviru posameznih strategij in ukrepov, izvajalo postopoma. Na uresničevanje bodo vplivala tudi razpoložljiva sredstva in potrebe, ki bodo nastajale v obdobju, za katero je oblikovan program.

Za potrebe uresničevanja programa se bodo pripravili posamični dveletni akcijski načrti, v katerih se bodo pristojni organi zavezali za uresničitev zastavljenih ciljev v predvidenem obdobju ter v ta namen pravočasno načrtovali potrebna finančna sredstva.

Dosledno izvajanje in uresničevanje zastavljenih ciljev bo spremljal Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo – Enota Otroška opazovalnica. Na podlagi rednih evalvacij bodo po potrebi pripravljene nove rešitve, glede na aktualno problematiko.

B. Posodobitev ciljev 2013-2016

S posodobitvijo programa želi Vlada Republike Slovenije zagotoviti zlasti večjo participacijo otrok in mladine pri odločitvah, ki vplivajo na kakovost njihovega življenja na vseh ravneh ter svoje programske smernice operacionalizirati v akcijskih načrtih kot odraz aktualnih potreb v mladi generaciji.

C. Finančne posledice

Predlagane strategije za doseganje ciljev tega dokumenta so načrtovane praviloma kot sestavni del izvajanja politik, programov in strategij posameznih nosilcev, torej kot redne naloge organov. Bistvo posodobitve tega strateškega dokumenta je doseči usklajeno delovanje vseh nosilcev/nosilk, z namenom zagotavljanja čim večje koristi otrok in mladine in njihove participacije pri postopkih odločanja. Program obenem zagotavlja medresorsko transparentnost prioriternih ciljev in porabo sredstev za doseg teh ciljev.

ANALIZA STANJA – KRATEK PREGLED TRENDOV

Uvod

Pri posodobitvi Programa za otroke in mladino 2006-2016 smo izhajali iz mednarodno primerljivih podatkov na področju različnih komponent zdravja in iz njega izhajajočih neenakosti kot različne izhodiščne osnove, zaradi katere se otroci in mladi različno razvijajo in izrabljajo svoje potenciale. Ključni trendi, relevantni za pričujoči dokument, so povzeti iz raziskave Neenakosti v zdravju in z zdravjem povezanih vedenjih slovenskih mladostnikov, HBSC – Health Behaviour School-Aged Children, ki jo opravlja Inštitut za varovanje zdravja leta 2011. Raziskava HBSC v štiri letnih intervalih proučuje neenakosti v zdravju in vedenjih, povezanih z zdravjem pri otrocih, starih enajst, trinajst in petnajst let. Doživljanje zdravja ima v tem kritičnem obdobju tako kratkoročne kot tudi dolgoročne posledice za posameznika, ne nazadnje pa tudi za družbo kot celoto.

Za potrebe ukrepov za preprečevanje tveganega vedenja zlasti med starejšimi otroki pa smo podatke črpali iz zadnje evropske analize ESPAD, kjer je zajeta tudi populacija slovenskih najstnikov. Slednja je pripravljavcu posodobitve Programa za otroke in mladino 2006-2016 služila kot podlaga za ukrepe, saj ta evropska raziskava, ki poteka po standardizirani metodologiji v koordinaciji Švedskega sveta za informacije o alkoholu in preostalih drogah (CAN) od leta 1995 naprej v štiriletnih intervalih, vključuje tudi slovensko populacijo.

Za pripravo ukrepov na področju aktivne participacije otrok in mladine je MDDSZ naročilo raziskavo »Participacija otrok v postopkih odločanja« (2010) na Inštitutu RS za socialno varstvo, iz katere je za posodobitev POM črpalo ključne ukrepe, ki so primerljivi z drugimi državami.

Kako kakovostno živijo naši otroci in mladostniki

Kakovost življenja, ki je sicer abstrakten in večdimenzionalen pojem, se v odnosu z zdravjem, nanaša zlasti na kakovost telesnih, socialnih, čustvenih in vedenjskih vidikov delovanja, ki ima pri mladi populaciji poseben pomen – slednji namreč odraščajo v zelo različnih družinskih okoliščinah, obiskujejo različne šole ter imajo različne izkušnje z vrstniki, sosedi ter drugimi dejavniki, ki nanje vplivajo v domačem okolju. Posebnost v primerjavi z odraslo populacijo je ta, da otroci nimajo ne možnosti ne kapacitet za zamenjavo okolja, ki nanje deluje neugodno ali ima negativne posledice.

Starost in spol sta dejavnika, ki najpomembneje zaznamujeta razlike v z zdravjem povezani kakovosti življenja. Le-ta, povezana z zdravjem, začne upadati po 12 letu starosti, bolj izrazito pri deklicah kot pri dečkih. Finančno blagostanje družine je prav tako pomemben dejavnik razlik in neenakosti v z zdravjem povezani kakovosti življenja mladostnikov, pri mlajših otrocih pa je pa je bolj kot socialno-ekonomski položaj pomembna nizka izobrazba staršev oziroma njihova zaposlenost ali brezposelnost. Otroci, kateri oba starša sta zaposlena, so poročali o višji, z zdravjem povezani, kakovosti življenja, v primerjavi s tistimi otroki, pri katerih je bil zaposlen eden ali nobeden od staršev. Evidentno je, da so denarne težave staršev na nek način tudi denarne težave njihovih otrok, posledice pa se kažejo na slabšem duševnem zdravju.

Določena stopnja materialne varnosti in splošnega blagostanja predstavljata predpogoj za kakovostno polno življenje, ki je temeljni steber dobrega in stabilnega duševnega zdravja. Pomen socialnih mrež je

povezan tudi z duševnim zdravjem, saj ugotovitve raziskave kažejo, da imajo mladostniki brez prijateljev slabšo z zdravjem povezano kakovost življenja. Raziskovalce so presenetili rezultati analize glede kohezijskih regij, kjer se je pokazalo, da imajo otroci na zahodu, ki je bolj razvit od vzhoda, slabšo z zdravjem povezano kakovost življenja.

Življenjski slog

Kar zadeva življenjski slog otrok in mladih v Republiki Sloveniji, raziskovalci opažajo, da 56 % mladih med tednom ne zajtrkuje redno, kar 60 % jih ne uživa sadja redno, še več, 75 % pa jih ne uživa redno zelenjave. Zajtrk je pomemben obrok, ki ga mladi najpogosteje opuščajo, s starostjo pa se delež tistih, ki ne zajtrkujejo, le še povečuje. Na mednarodni lestvici se naši otroci in mladi uvrščajo na zadnje mesto, kar pa je možno pojasniti z dobro organizirano dopoldansko šolsko malico. Naši otroci in mladi zelo radi posegajo po manj zdravi prehrani, saj jih 37 % redno uživa sladke pijače, 25 % pa sladkarije. Oboje s starostjo le še narašča. Fantje pogosteje segajo po sladkih pijačah od deklet, pri katerih se v zadnjem desetletju beleži upad uživanja sladkih pijač. Mednarodna primerjava pa kaže, da se naši mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice glede pogostosti uživanja sladkih pijač.

Telesna dejavnost in gledanje televizije

Pri gledanju televizije in telesni dejavnosti ugotovljamo, da 80 % mladih ne dosega priporočil o redni telesni dejavnosti, še več, telesna dejavnost je v zadnjem desetletju znatno upadla. Kar zadeva tvegano vedenje, stroka opaža, da so naši mladostniki precej izpostavljeni posledicam tvegane vedenja; zelo zgodaj se pojavlja že raba tobaka, alkohola in marihuane. S starostjo tako kajenje kot tudi uživanje alkoholnih pijač s starostjo naraščata, največ nasilja pa raziskava beleži med trinajstletniki. Pri tveganih vedenjih so v ospredju fantje, le pri kajenju je razlik med spoloma manj. V splošnem pa v Sloveniji beležimo naraščanje zgodnjega pitja alkohola in medvrstniško trpinčenje. Pri dekletih je v porastu opitost in spolno aktivna vloga.

Samoocena zdravja

Velika večina mladostnikov (90%) jih ocenjuje, da je njihovo zdravje dobro in da so zadovoljni s kakovostjo svojega življenja (87%), kar je z vidika mednarodnih primerjav ugodno. Opazni pa so psihosomatski znaki, ki se pri fantih izražajo manj pogosteje kot pri dekletih. Kar zadeva samooceno debelosti, se kar 39% mladostnikov ocenjuje, da imajo prekomerno telesno težo. Med njimi sicer prevladujejo dekleta, a je hkrati opazen trend, da se v to kategorijo uvršča tudi vse več fantov. Glede na to samooceno debelosti se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh v raziskavi sodelujočih držav. Poškodbe med mladostniki in otroki so v Sloveniji še vedno najpogostejši vzrok umrljivosti in pomemben vzrok obolevnosti; analiza je ugotovila, da se poškoduje več fantov kot deklet.

Komunikacija s starši in vrstniki

Glede na socialni kontekst naših otrok in mladostnikov raziskava kaže, da se večina mladostnikov s starši in z vrstniki lahko pogovarja o stvareh, ki jih resnično zanimajo, vendar longitudinalna primerjava kaže, da v zadnjih desetih letih beležimo slabitev dobre komunikacije med vrstniki in s starši. Upad pogostega večernega druženja je vsaj deloma mogoče pripisati večji uporabi računalniške tehnologije. Primerjava z drugimi državami kaže, da se slovenski mladostniki glede pogostega druženja zvečer uvrščajo pod povprečje v prav vseh starostnih skupinah (11, 13 in 15-letniki).

Šola kot predmet zanimanja

Zanimivo je, da je šola najmanj všeč mladim v starosti 13 let, medtem ko so v starostni skupini 15 let najbolj zadovoljni s šolo. Porast nezadovoljstva s šolo raziskovalci beležijo že nekaj let, prav tako se mladostniki iz starostne skupine 13 let uvrščajo celo med peterico najbolj nezadovoljnih s šolo med vsemi državami. Domnevno je to pripisati dejstvu, da skoraj polovica anketiranih ocenjuje, da je z delom za šolo obremenjena, pri čemer ni zabeleženih značilnih statističnih razlik po spolu. Naši mladostniki se počutijo bolj obremenjene s šolo v primerjavi z vrstniki drugih držav.

Tvegana vedenja

Raziskava HBSC kaže, da so otroci in mladostniki iz nižjega socialno-ekonomskega položaja družine praviloma deležni slabšega uspeha v osnovni šoli in posledično izberejo manj zahteven srednješolski program, vse to pa neugodno vpliva na samooceno zdravja in večino vedenj, ki so povezana z zdravjem mladih.

Obdobje pubertete je čas naglih sprememb, prevzemanja novih socialnih vlog in preizkušanja različnih vedenj, med katere sodijo tudi tvegana vedenja (kajenje tobačnih izdelkov, zloraba alkohola in drog, nezaščiteni spolni odnosi, nasilniško vedenje ipd.). S starostjo narašča pojavnost tveganih vedenj, ki pa se pogosto pojavljajo skupaj in imajo daljnosežne posledice za mladostnika v njegovem kasnejšem odraslem vedenju. Ta tveganja so povezana z nižjo doseženo izobrazbo, z večjo verjetnostjo socialni, vedenjskih, fizičnih in duševnih težav, možno prezgodnjo umrljivostjo idr. Prav zaradi navedenega tvegana vedenja predstavljajo pred oblikovalce resorskih politik pomembno breme, ki ga nosi celotna družba. Prav raba tobaka in tvegano uživanje alkohola sta v Sloveniji med najpomembnejšimi prepričljivimi dejavniki tveganja za smrt in izgubljena zdrava leta življenja. Alkohol kot vzrok umrljivosti pa v Sloveniji predstavlja izredno visok odstotek, saj se uvrščamo nad povprečje vseh evropskih držav.

V zadnjih desetih letih v Sloveniji ne beležimo več ugodnih sprememb v obsegu kajenja tobaka med mladostniki, raziskava ESPAD celo ugotavlja, da dekleta v kajenju presežejo fante. Zvišal se je torek delež kadilk med dekleti in znižal delež zgodnjega prvega kajenja.

V starostni skupini 15 let med spolno aktivnimi prevladujejo fantje, medtem ko narašča delež spolno aktivnih deklet. Dobro je, da je po analizi pri zadnjem spolnem odnosu zanesljivo kontracepcijo uporabilo 72% mladostnikov; pri rabi kondoma se Slovenija nahaja nad povprečjem, medtem ko smo pri uporabi kontracepcijske tabletko blizu povprečja EU. V zadnjem obdobju se pojavlja porast spolne aktivnosti pri dekletih, medtem ko ostaja ta delež pri fantih nespremenjen.

Pri analizi nesprejemljivega vedenja, kot je nasilništvo, ugotavljamo, da le-to v zadnjih letih narašča med mlado populacijo, še posebej pri fantih. Največ tistih, ki ustrahujejo ali pretepajo vrstnike oziroma so žrtve nasilnega vedenja, je v starostni skupini trinajstletnikov, najmanj pa med petnajstletniki. Analiza trendov zadnjih desetih let kaže, da se je zvišal delež mladostnikov, ki so trpinčili druge in znižal delež trpinčenih deklet.

Participacija otrok in mladine

Če se osredotočimo na posamezna področja participacije otrok in mladostnikov lahko ugotovimo, da so na področju participacije v postopkih odločanja, otroci in mladostniki lahko zaslišani le v civilnopravnih postopkih (npr. v zvezi s skrbništvom in pravicami do uradnih obiskov), ne pa tudi v vseh drugih pravnih postopkih in procesih odločanja. Pri omenjenem področju je problematično tudi to, da ni urejena pravica otrok in mladostnikov do ustreznega zastopanja na sodišču.

Nadalje, na področju izobraževanja ni zakonsko urejeno delovanje participatornih struktur (npr. šolskih svetov). Prav tako pa je v okviru izobraževalnega procesa premalo pozornosti namenjeno vključevanju neorganizirane mladine.

Na področju prostočasnega udejstvovanja mladih še ni uveljavljena praksa vključevanja otrok in mladostnikov v procese prostorskega planiranja, s čimer bi lahko mladostniki vplivali na odločitve, ki zadevajo preživljanje njihovega prostega časa.

Na področju politične participacije otrok in mladine naj kot unikum primera dobre prakse izpostavimo delovanje otroškega parlamenta, čeprav bi bile na tem mestu prav tako potrebne določene spremembe. Pri otroškem parlamentu gre zgolj za to, da se otroci in mladostniki izobražujejo o določeni temi s področja demokratičnega procesa odločanja in ne za dejansko vplivanje na

spremembe glede odločitve, ki jih zadevajo. Njihova sporočila odrasli populaciji praviloma ne obrodijo sadov. Poleg tega pa na področju politične participacije otrok in mladostnikov, podobno kot pri področju izobraževanja, ni urejenih pogojev, ki bi omogočali nekonvencionalno participacijo otrok in mladostnikov. V procesih političnega udejstvovanja tako lahko sodeluje le peščica otrok in mladostnikov.

Na področju spodbujanja in promoviranja participacije otrok in mladostnikov je v Sloveniji premalo odmevnih akcij, programov in publikacij na to temo, ki bi informirale otroke in mladostnike o možnostih za aktivno udejstvovanje v družbi.

Poleg tega tudi izvajanje dejavnosti informacijsko - svetovalnih centrov ni zadovoljivo, saj se pojavljajo težave pri nepokritosti nekaterih predelov Slovenije, pri zaposlovanju kadrov ter pri slabi prepoznavnosti med mladimi.

**Povzetek priporočil Odbora za otrokove pravice OZN na podlagi tretjega in četrtega
periodičnega poročila Republike Slovenije (2010)**

1. Država naj sprejme celovit zakon o otrocih v skladu z določbami konvencije oziroma potrebne zakonodajne spremembe za zagotovitev uspešne implementacije otrokovih pravic po konvenciji;
2. Omogoči se učinkovito usklajevanje izvajanja konvencije na različnih področjih, tako na nacionalni, kot lokalni ravni;
3. Zagotovi se učinkovito odpravo vseh oblik diskriminacije romskih otrok, predvsem dostop do ustreznega bivališča, pitne vode, izobraževanja in zdravstvenega varstva, v skladu s priporočili Odbora za odpravo vseh oblik rasne diskriminacije;
4. Še posebej v času finančne krize, otroci ne bi smeli biti prikrajšani za ekonomske, socialne in kulturne pravice, zato naj država pogodbenica sprejme vse potrebne ukrepe za vzpostavitev nacionalnega sistema socialnega varstva, ki bo omogočal celovit in učinkovit odziv na revščino otrok, pri čemer naj posebno pozornost nameni ranljivim skupinam otrok, kot so romski otroci in otroci etničnih manjšin;
5. Status otrok istospolnih družin naj država pogodbenica uredi bodisi s spremembo zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti ali s posebno določbo v predvidenem Družinskem zakoniku;
6. Korist otrok naj bo glavno vodilo v vseh postopkih povezanih z otroki, določba konvencije naj postane sestavni del vseh zakonov oziroma se vključi v Ustavo Republike Slovenije;
7. Odgovornost za učinkovito delovanje otroškega parlamenta naj prevzame država, kot tudi zagovornika otroka; mnenja otrok je potrebno upoštevati v vseh sodnih in upravnih postopkih;
8. Država naj v zakonskih in podzakonskih aktih izrecno prepove telesno kaznovanje otrok v vseh okoljih. Telesno kaznovanje otrok se prepove tudi v zavodih za prestajanjem kazni za mladoletnike in alternativnih oblikah vzgoje in varstva otrok;
9. Država naj zagotovi učinkovito izterjavo preživnin, v skladu s priporočili odbora iz leta 2004;
10. V nacionalnem programu za duševno zdravje se posebno mesto zagotovi otrokom z duševnimi motnjami, kot tudi ukrepom za zmanjšanje stopnje samomorilnosti mladih.
11. Država naj izda smernice za stike pod nadzorom zlasti za zlorabljene otroke;
12. Država naj izvede poglobljene študije o spolnih zlorabah otrok, zlasti tistih, ki se nanašajo na zgodnje in prisilne poroke znotraj romske populacije, kot tudi študijo o delu otrok, vključno s pojavom beračenja in prodaje otrok.
13. Zagotoviti je potrebno učinkovito preiskavo in pregon prisilnih porok, žrtvam prisilnih porok pa ustrezno rehabilitacijo in svetovanje ter varni prostor. Dovzetnost zaposlenih v centrih za socialno delo o tem, kako prepoznati in zagotoviti pomoč žrtvam prisilnih porok, brez diskriminacije je osnovo vodilo obravnave;
14. Problematika otrok brez spremstva staršev naj se obravnava celovito, tudi za tiste otroke, ki so zbežali iz vojnih območji in iščejo zatočišče v državi pogodbenici, za njih naj se zagotovi neposredni dostop do rehabilitacije, svetovanja ter socialna reintegracija.
15. Država pogodbenica naj omogoči učinkoviti sistem skrbništva za posebni primer, ki se postavi za določeno vrsto opravič odsotni osebi, katere prebivališče ni znano, pa tudi nima zastopnika, kadar je to potrebno za varstvo pravic in koristi otroka, vključno s pravno pomočjo in finančno podporo.
16. Država naj sprejme ustrezne zakonodajne ukrepe za uskladitev določil izbirnega protokola h Konvenciji o otrokovih pravicah glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije z nacionalno zakonodajo.